

KISS TIBOR*

Útban a változás felé? A bírósági gyakorlat által el nem ismert ügyvédi munkadíj: Joghézag vagy téves bírósági jogértelmezés?

*On the Road to Change? Attorney's Fees Not Recognised by Court Practice:
Legal Loophole or Misinterpretation of the Law by the Court?*

ABSZTRAKT

Napjainkban általános az a megközelítés, amely szerint az ügyvédség az igazságszolgáltatási rendszer alapvető részét képezi annak ellenére, hogy erre alaptörvényi vagy egyéb normatív rendelkezésekben nem találunk utalást. Piaccgazdasági viszonyok között nem megkérdőjelezhető, hogy az ügyvéd által kifejtett tevékenységért ellenszolgáltatás jár, amit az ügyvéd a vele megbízási szerződést kötő ügyfeleltől kap meg ügyvédi munkadíj, illetve költségtérítés formájában. A bírósági peres eljárások esetében azonban az ügyvéd megbízóját, ügyfelet terhelő költség áthárítható az ellenérdekű félre, ugyanis főszabály szerint a pernyertes fél költségeit, köztük az ügyvédi munkadíját is a pereszes fél köteles megfizetni. A jelen tanulmány azt vizsgálja, hogy melyek azok az alapvető jogszabályi rendelkezések, amelyek az ügyvédi munkadíj bírósági polgári peres eljárásokban történő érvényesítését biztosítják, majd bemutat olyan kirívó eseteket, amelyek azt igazolják, hogy az ügyvéd által ügyfele érdekében az adott polgári peres eljárás során kifejtett képviselési tevékenység vagy egyáltalán nem, vagy csak részben kerül ellentételezésre a bíróság által elismert módon, az ellenérdekű felet kötelező, alakszerű marasztaló határozat formájában. A jelen írásban a polgári peres eljárásokban történő jogi képviselés ellátásával összefüggő adekvát kérdések kerülnek bemutatásra, egyrészt eljárásjogi, perhatékonysági szempontok, másrészt a szerződéses szabadság, harmadrészt alkotmányjogi aspektusok alapján, a bírói gyakorlatra fókuszálva. A tanulmány bemutatja továbbá a bírósági gyakorlatban 2024 tavaszán bekövetkezett fordulatot. Arra keresi a választ a szerző, hogy a bírósági gyakorlat által kialakított elvek joghézagra voltak-e visszavezethetők, és ezért indokolt-e a jogalkotói legizslációs tevékenység a diszkrpanciák kiiktatására, vagy egyszerűen csak olyan téves bírósági jogértelmezésről volt szó 2024 tavasza előtt, amely a meglévő jogi szabályozás keretei között kizárólag a bírósági gyakorlatbeli szemléletváltást indokolt, és ezért nincs szükség jogalkotói beavatkozásra.

Kulcsszavak: ügyvédi munkadíj, igazságszolgáltatás, polgári per, perköltség, jogbiztonság

ABSTRACT

Nowadays, it is generally accepted that the lawyers are an essential part of the judicial system, despite the absence of any reference to this in the constitution or other normative provisions.

* Dr. Kiss Tibor, egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi Tanszék.
E-mail: kiss.tibor@law.unideb.hu.

In a market economy, there is no question that a lawyer is remunerated for the work he performs, and that the lawyer receives this remuneration in the form of fees or reimbursement of expenses from the client who has concluded a contract of engagement with him. In the case of litigation, however, the costs incurred by the lawyer's client may be passed on to the opposing party, since, as a rule, the costs of the successful party, including the lawyer's fees, are to be paid by the unsuccessful party. This paper examines the basic legal provisions that ensure the enforcement of attorney's fees in civil court proceedings, and then presents a number of striking cases that demonstrate that the attorney's representation of his client in civil proceedings is either not compensated at all or only partially compensated in a manner recognised by the court, in the form of a formal injunction binding the opposing party. In the present paper the adequate issues related to the provision of legal representation in civil litigation are presented, on the one hand, from the procedural law and litigation efficiency aspects, on the other hand, from the contractual freedom and thirdly, from the constitutional law aspects, focusing on the judicial practice. The study describes the change in judicial practice in the spring of 2024. The author seeks an answer to the question whether the principles established by the court practice were due to a legal error, and therefore whether legislative action to eliminate the discrepancies was justified, or whether it was simply a case of an erroneous interpretation of the law by the courts before the spring of 2024, which justified only a change of approach in the court practice within the framework of the existing legal regulation, and therefore no further legislative intervention is necessary.

Keywords: lawyers' fees, justice, civil procedure, legal costs, legal certainty

A demokratikus jogállami keretek között az igazságszolgáltatási rendszer rendeltetésszerű és hatékony működésének garanciái alaptörvényi szinten, valamint sarkalatos törvények által biztosítottak. Ezek a védelmi instrumentumok adottak egyrészt szervezeti oldalról, ugyanis alaptörvényi szinten kerültek szabályozásra a strukturális keretek, azaz a legfontosabb intézményekre, így a bíróságokra,¹ az ügyészségre², valamint az igazságszolgáltatásban is szerepet játszó alkotmánybíróságra irányadó alapvető passzusok,³ ide sorolhatjuk továbbá a bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló törvény sarkalatosnak minősülő rendelkezéseit.⁴ A bíróságok jogállami működésének másik fundamentális biztosítéka a processzuális jellegű garanciák alaptörvényi szinten való deklarálása, így azon alaptörvényi rendelkezés, mely szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik oly módon, hogy az értelmezéskor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak. Ez a szabály vonatkozik mind az Alaptörvény rendelkezéseire, mind egyéb jogszabályokra.⁵

A polgári jogi jogviták tekintetében deklarálja továbbá az Alaptörvény azt is, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelezettségeit tör-

¹ Magyarország Alaptörvénye, 25–28. cikk.

² Alaptörvény 29–30. cikk.

³ Alaptörvény 24. cikk.

⁴ A bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény és különösen annak 175. §-a.

⁵ Alaptörvény 28. cikk.

vény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.⁶ Az Alaptörvény nem tesz említést sem ügyvédről, sem jogi képviselőről, nem nevesíti az ügyvédséget úgy mint az igazságszolgáltatási rendszer részét, valamint nem emeli ki a jogi képviselők szerepét a tisztességes eljárásban. Napjainkban azonban már általános az a megközelítés, amely szerint az ügyvédség az igazságszolgáltatási rendszer alapvető részét képezi, s mint ilyen, *„az igazságszolgáltatás alapjogiasodásával kezd intézményesülni a bírói hatalmi ággal összefüggésben olyan intézményként, amely képes az igazságszolgáltatásban az eltérő súlyú eljárási pozíciók (például állam és egyén) közötti jogegyenlőség megteremtésére és fenntartására”*.⁷ Sulyok Tamás az ügyvédi hivatást az igazságszolgáltatás jogállami működése garanciális biztosítékeként határozza meg, hangsúlyozva, hogy az ügyvédi működés hozzájárul a tisztességes eljárás biztosításához oly módon, hogy *„az ügyvédi hivatás az államhatalom jogállami korlátozásának egyfajta alkotmányjogi relevanciával bíró eszköze”*.⁸

A tisztességes eljárás immanens részét ugyanakkor nemcsak az képezi, hogy egy polgári peres vagy nemperes eljárásban biztosított a felek jogi képviselete, illetve bizonyos esetekben az kötelező is, hanem az is, hogy az eljáró jogi képviselő (ügyvéd, ügygondnok, pártfogó ügyvéd) eljárás során kifejtett szakszerű képviseleti tevékenysége megfelelő módon kerül honorálásra. Ezt hivatottak biztosítani egyrészt az eljárási szabályok, így különösen a Polgári Perrendtartás, amely mint eljárási kódex az ügyvédi munkadíjat a perköltség részének tekinti, és amelyet kiegészít az ügyvédi munkadíj bírósági eljárásban való érvényesíthetőségét biztosító rendeleti szintű szabályozás, másrészt az ügyvédi hivatásra vonatkozó törvényi rendelkezések. Piacgazdasági viszonyok között nem megkérdőjelezhető ugyanis, hogy az ügyvéd által kifejtett tevékenységért – főszabály szerint – ellenszolgáltatás jár. Ezt az ellenszolgáltatást alapesetben az ügyvéd a vele megbízási szerződést kötő ügyfelétől kapja meg ügyvédi munkadíj, illetve költségtérítés formájában. A bírósági peres és nemperes eljárások esetében azonban ezen ügyfelet terhelő költség áthárítható az ellenérdekű félre, ugyanis főszabály szerint a pernyertes fél költségeit, köztük az ügyvédi munkadíjat is a pervesztes fél köteles megfizetni.

A jelen tanulmányban azt vizsgáljuk, hogy (i) egyrészt melyek azok az alapvető jogszabályi rendelkezések, amelyek az ügyvédi munkadíj bírósági polgári peres eljárásokban történő érvényesítését biztosítják, majd (ii) bemutatunk olyan kirívó eseteket, amelyek azt igazolják, hogy az ügyvéd által ügyfele érdekében az adott polgári peres eljárás során kifejtett képviseleti tevékenység vagy egyáltalán nem, vagy csak részben kerül ellentételezésre a bíróság által elismert módon, azaz az ellenérdekű felet kötelező, alakszerű marasztaló határozat formájában.⁹

Írásunkban először a polgári peres eljárásokban történő jogi képviselet ellátásával összefüggő adekvát kérdéseket vizsgáljuk, azok kapcsán tárjuk fel azon anomáliákat

⁶ Alaptörvény 28. cikk.

⁷ Sulyok Tamás: *Az ügyvédi hivatás alkotmányjogi helyzete*. PhD-értekezés, SzTE ÁJK, Szeged, 2013, 11.

⁸ Sulyok: i. m., 12.

⁹ Az egyes nemperes eljárásokban felmerülő hasonló problémákra nézve lásd KISS Tibor: A hagyatéki és a végrehajtási eljárásban nem érvényesíthető ügyvédi munkadíj iránti igények. *Debreceni Jog Műhely*, 2024/1–2., 23–47.

a bírói gyakorlatra fókuszáltnak, amelyek szerint az ügyvéd az általa kifejtett tevékenység ellenértékéhez, az ügyvédi munkadíjához bíróság által elismert formában nem juthat hozzá, mert a judikatúra megtagadja, illetve 2024 tavaszáig megtagadta a jogi képviselőt megillető díj eljárásbeli érvényesíthetőségét. Mindezek alapján (iii) arra keressük a választ, hogy a bírósági gyakorlat által 2024 előtt kialakított elvek joghézagra voltak-e visszavezethetőek, és ezért indokolt lett volna-e a jogalkotói legiszlációs tevékenység a diszkrepanciák kiiktatására, vagy egyszerűen csak olyan téves jogértelmezésről volt szó, amely a meglévő jogi szabályozás keretei között kizárólag a bírósági gyakorlatbeli szemléletváltást indokolta. Állást foglalunk arról is, hogy a bírósági gyakorlat szemléletváltására figyelemmel szükséges-e további jogalkotói beavatkozás.

1. A szabályozási háttér

Annak érdekében, hogy könnyebben érthetővé váljon az ügyvédi munkadíj peres eljárásban történő érvényesíthetőségét el nem ismerő bírósági döntések érvrendszere, szükségesnek mutatkozik az alapvető szabályozási háttér áttekintő jellegű bemutatása, így egyrészt az ügyvédi tevékenységet szabályozó rendelkezések e körben releváns normáinak, illetve kamarai szabályzati előírásoknak, másrészt a Polgári perrendtartás perkölségére, ezen belül az ügyvédi munkadíjra vonatkozó rendelkezéseinek az ismertetése, harmadrészt az ügyvédi munkadíjak mértékét érintő rendeleti szintű szabályozás irányadó passzusainak vizsgálata.

1.1. Az ügyvédi tevékenységet érintő jogszabályok és kamarai szabályzat

Az ügyvédi munkadíj vonatkozásában egyrészt az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény (Üttv.), másrészt a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) vonatkozó rendelkezéseit kell kiemelni. Az általános elvek körében rögzítette a jogalkotó az Üttv.-ben azt is, hogy az ügyvédi tevékenység az ügyfél és az ügyvédi tevékenységet gyakorló közötti bizalmon alapul, amelyet mindenki köteles tiszteletben tartani,¹⁰ továbbá garanciális szabály, hogy ügyvédet mindenki szabadon választhat.¹¹

Az Üttv. indokolása kiemeli, hogy a korábbi szabályozáshoz képest nem változott azon jogalkotói megközelítés, amely szerint az ügyvéd alapvetően a megbízó megbízása alapján jár el, továbbá hogy az ügyfél és az ügyvéd szabadon állapodik meg a megbízási díjban, mely szabadságot – mind az ügyfelek, mind az ügyvédek érdekében – csak a szükséges mértékig és az arányosság követelményeinek megfelelően korlátozza a jogalkotó.¹² Nem vitatható a kommentárirodalom azon megállapítása, mely szerint a polgári igazságszolgáltatás feletti „bírósági kontroll jogállami

¹⁰ Üttv. 1. § (2) bekezdés.

¹¹ Üttv. 1. § (6) bekezdés.

¹² Az Üttv. miniszteri indokolása, az 1. §-hoz fűzött indoklás.

működése az Alaptörvényből közvetlenül fakadó módon elképzelhetetlen ügyvédség nélkül.¹³ A jogirodalom a szabad ügyvéd és ügyfélválasztást a bizalmi elvből vezeti le, amely egyrészt az ügyvéd és az ügyfél közötti bizalomból, másrészt az ügyvédségbe vetett közbizalomból fakad.¹⁴

Az Üttv. alapján az ügyvédi tevékenység alapvetően megbízás alapján folytatható,¹⁵ amely kapcsán hangsúlyozza a törvény, hogy az ügyvédi tevékenység folytatására adott megbízás az Üttv. és a Ptk. eltérő rendelkezése hiányában szabad megállapodás tárgya.¹⁶ A törvényi rendelkezés értelmében a megbízási szerződés alapján – a felek eltérő rendelkezése hiányában – a megbízott jogosult és kötelezett minden olyan cselekmény elvégzésére, amely a rá bízott ügy szabályszerű ellátásával jár.¹⁷ Az Üttv. külön is kiemeli ugyanakkor, hogy a szerződéskötéskor az ügyfelet írásban tájékoztatni kell azokról a megbízás ellátása során, illetve az üggyel kapcsolatban előreláthatóan felmerülő költségekről, amelyeket a megbízási díj nem foglal magában, függetlenül attól, hogy e költségek előlegezésére a felek megállapodása alapján köteles-e.¹⁸

Az Üttv. egyértelműen rögzíti, hogy a felek a megbízási díjban szabadon állapodnak meg, és költségátalány alkalmazását is kiköthetik.¹⁹ Az Üttv. lehetővé tette az ügyvédi sikerdíjas megállapodásokat²⁰ is, kimondva, hogy a bíróság előtt nem érvényesíthető az ügyvédi tevékenység eredményességéhez kötött ügyvédi munkadíj annyiban, amennyiben annak összege a teljes ügyvédi munkadíj kétharmadát meghaladja, mely esetben a teljes ügyvédi munkadíjba nem számít bele a megbízó által az ügyvédi munkadíj részeként megfizetendő, az ügy ellátásával felmerülő költség, valamint az ügyvédi megbízási díjnak az a része, amelyről az ügyvéd ellenérték nélkül lemondott.²¹

Hatályos jogunkban nincs külön ügyvédi díjszabás, a jogalkotó vagy az ügyvédi kamara által meghatározott díjtáblázat, általánosságban sem a minimum, sem a maximum díjak meghatározását jogrendszerünk nem ismeri, noha időről időre felmerül az úgynevezett minimum ügyvédi munkadíjak jogszabályi, vagy kamarai szabályzatbeli rögzítésének igénye, különösen egyes európai (szlovák, német) minták alapján.²² A sikerdíjas megállapodás, azaz az ügyvédi tevékenység eredményéhez

¹³ BARANYI Bertold: Az ügyvédi hivatás alkotmányos alapjai, az igazságszolgáltatásban való közreműködés. In: Baranyi Bertold–Bánáti János (szerk.): *Nagykommentár az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvényhez*, a törvény 1. §-ához fűzött magyarázat. Wolters Kluwer Online Jogtár.

¹⁴ BARANYI: i. m., 1.

¹⁵ Üttv. 27. § (1) bekezdés a) pont.

¹⁶ Üttv. 28. § (1) bekezdés.

¹⁷ Üttv. 28. § (3) bekezdés.

¹⁸ Üttv. 28. § (4) bekezdés.

¹⁹ Üttv. 30. § (1) bekezdés.

²⁰ Az ügyvédi sikerdíjat már a római jog ismerte, a Digesta egy fragmentuma alapján erről szóló elemzésre nézve lásd: DELI Gergely: Egy régi vita az ügyvédi sikerdíjról, avagy Marius Paulus esete Dophnisszal. In: Veress Emőd (szerk.): *Kolosváry Bálint emlékkönyv*. Erdélyi Református Egyházkerület és a Sapientia EMTE Kolosváry Bálint Jogtudományi Kutatóközpont, Kolozsvár, 2015, 98–109.

²¹ Üttv. 30. § (3) bekezdés.

²² A minimális ügyvédi munkadíjra nézve lásd részletesen: BECKER Tibor: Az ügyvédi munkadíj megállapításának egyes szabályozási kérdései. *Ügyvédek Lapja*, 2019/5, 42–44., és GERGÉNYI Szabolcs: Az ügyvédi

kötött megbízási díj meghatározása lehetséges bírósági eljárásban történő jogi képviseleti tevékenységgel összefüggésben is, „sikerként” meghatározva valamely perbeli eredmény elérését,²³ így különösen a teljes vagy részleges pernyertességhez köthető az ügyvédi megbízási díj, vagy annak egy része. A sikerdíjas megállapodást a bírói gyakorlat a korábbi, ezen jogintézményt kifejezetten nem ismerő törvény²⁴ hatálya alatt is elismerte mint az ügy eredményes ellátásáért, annak arányában a megbízottnak járó díjat,²⁵ azzal, hogy amennyiben az ügyvéd a megbízási szerződésben kikötött sikerdíjához azért nem jut hozzá, mert az eredmény a megbízási szerződés megbízó részéről történt önkényes felmondása után következett be, a megbízottat a sikerdíj²⁶ kártérítés címén is megillette.²⁷ Ismert a gyakorlatban az ügyvállalási díj mint alapidj, illetve az egyes eljárási szakaszokhoz kapcsolódó további díjszámítás lehetősége, továbbá a kifejezetten időarányos, óradíjalapú díj-megállapodás, illetőleg a kettő kombinációja is.²⁸ Az ügyvédi munkadíj mértékét számtalan tényező befolyásolja, e körben egységes gyakorlatról nem beszélhetünk, meghatározó lehet ugyanakkor a speciális jogi ismeret, a nagyobb pertárgyérték és az ahhoz kapcsolódó nagyobb ügyvédi felelősség.²⁹

Az ügyvédi megbízási szerződés a Ptk.-ban szabályozott megbízási szerződés³⁰ speciális altípusaként határozható meg, amely alapján az ügyvéd mint megbízott az ügyfele mint megbízó által rábízott feladat ellátására, a megbízó (ügyfél) pedig a megbízási díj megfizetésére köteles. Az Üttv.-nek az ügyvédi megbízási díjra vonatkozó speciális rendelkezései alapjául a Ptk. megbízási szerződést rögzítő szabályai körében a megbízási díjra vonatkozó azon rendelkezések szolgálnak, amelyek szerint (i) a megbízott megbízási díjra akkor is jogosult, ha eljárása nem vezetett eredményre, kivéve, ha az eredmény részben vagy egészben azért maradt el, mert a megbízott felróhatóan járt el; (ii) a megbízási díj a szerződés teljesítésekor esedékes; (iii) ha pedig a szerződés a megbízás teljesítése előtt szűnt meg, a megbízott a megbízási díjnak tevékenységével arányos részét követelheti.³¹ A bírósági gyakorlat elismeri, hogy az ügyvédi munkadíj mértéke az ügyvéd és az ügyfél közötti olyan megállapodáson alapul, amelynek a konkrét mértékét a piaci viszonyok, az ügyfél teljesítőképessége, illetve az ügyvéd által ellátandó tevékenység tartalma, speciális szaktudása, időigényesség és a jelentős ügyérték befolyásolja.³²

minimumdíjról. Ügyvédek Lapja, 2020/2, 46–48., továbbá VARGA Noémi–MOLNÁR-BÍRÓ György: Az ügyvédi minimum munkadíjak bevezetésének lehetőségei. Ügyvédek Lapja, 2019/6, 33–37.

²³ FAZEKAS Zoltán József: Az ügyvédi megbízási szerződés kapcsolata az eredmény elvárással és megbízási díjjal. Ügyvédek Lapja, 2021/1, 38.

²⁴ Az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény.

²⁵ BDT 2016.3579.

²⁶ Az ügyvédi megbízási díj mint sikerdíj angolszász és kontinentális jogrendszerekben történő szabályozására nézve lásd: SÁNDOR István: Adalékok a sikerdíj jogi megítéléséhez című tanulmánya 4. pont. In: Ünnepi tanulmányok Szabó Imre 65. születésnapjára. Iuris Peritus, Szeged, 2016, 537–539.

²⁷ BH 2011.66.

²⁸ Kovács Kázmér: Az ügyvédi megbízási díj szabad megállapodás kérdése. In: Baranyi Bertold–Bánáti János (szerk.): *Nagykommentár az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, az Üttv. 30. §-ához fűzött magyarázat 1. pont.

²⁹ Kovács: i. m., 1.

³⁰ Ptk. 6:272. §.

³¹ Ptk. 6:276. § (1) és (2) bekezdés.

³² Kúria II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [33] bekezdés.

A peres képviselet ellátása kapcsán alkalmazott ügyvédi munkadíjak tipikus formája az óradíj, amellyel összefüggésben a Kúria is elismeri, hogy „a bírósági eljárás időtartama és az ezzel összefüggésben az ügyvédi képviselettel kapcsolatos tevékenység általában előre nem vagy nehezen kalkulálható. Az óradíjon alapuló elszámolás lehetőséget ad arra, hogy az ügyvédnek az ügygel kapcsolatos tevékenysége a fél számára átlátható és követhető legyen, az ügyvéd részéről pedig az elszámolás az ügyre fordított idő alapján egyértelműen levezethető.”³³ Ennek kapcsán arra is rámutat a legfőbb bírói fórum, hogy a szabad megállapodás³⁴ tárgyát képező megbízási díj esetében hangsúlyos, hogy az a felek kölcsönös megállapodása alapján jön létre, azt az ügyfél elfogadja, így tudomásul veszi, hogy az ügyvéd tevékenysége milyen költségigénnyel jár, és abból milyen fizetési kötelezettség hárul az ügyfélre mint megbízóra.³⁵ Az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 6/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat (a továbbiakban: Etikai Szabályzat) további speciális előírásokat tartalmaz az ügyvédi megbízásra, illetve az ügyvédi megbízási díjra vonatkozóan.

Az Etikai Szabályzat rögzíti, hogy az ügyvédi megbízás bármely, az Üttv. alapján ügyvéd által végezhető tevékenységre vonatkozhat, amennyiben azonban az ügyvédi tevékenység gyakorlója általános szerződési feltételeket alkalmaz a megbízási szerződés megkötéséhez, azt az ügyfélnek a megbízással egyidejűleg írásban és utólag igazolható módon meg kell kapnia.³⁶ Ennek kapcsán hangsúlyozza az Etikai Szabályzat, hogy ügyvédhez méltatlan az a magatartás, amely már a megbízási szerződés létrehozása és tartalma körében rontja az ügyvédségbe vetett közbizalmat. Az általános szerződési feltétel nem lehet a Ptk. szerint tisztességtelen és külön fel kell hívni a megbízó figyelmét az ügyvédi megbízás speciális rendelkezéseire, különösen az eredményfelelősség, a kárfelelősség, a megbízás megszüntetése körében alkalmazott kikötésekre.³⁷

Az Etikai Szabályzat rögzíti, hogy amennyiben az ügyvéd nem szívességi ügyintéztést vállal, a megbízásban a megbízási díjat, vagy a feleknek azt a kifejezett rendelkezését, hogy a megbízási díjban mikor és milyen formában fognak megegyezni, rögzíteni kell.³⁸ A megbízási díjat forintban vagy más devizanemben is ki lehet kötni,³⁹ de tilos a megállapodás szerinti megbízási díjon és a felszámítható költségeken felül anyagi vagy egyéb szolgáltatás követelése.⁴⁰ Ha a megbízás a teljesítés előtt szűnik meg, a megbízott köteles a már átvett megbízási díjjal írásban elszámolni, a megbízás megszűnéséig végzett munkával arányos felvett megbízási díjat azonban visszatarthatja.⁴¹ A jelenleg hatályos Etikai Szabályzat már nem tartalmazza a korábbi szabályzat azon rendelkezését, mely szerint az ügyvédnek a megbízás elvállalá-

³³ Kúria II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [34] bekezdés.

³⁴ A kötelező ügyvédi díjszabásokra vonatkozó magyar és külföldi kísérletekre nézve lásd: SZLÁVNIITS László: Ügyvédi díjmegállapítás: Valóban ellentétes a közösségi joggal? Ügyvédek Lapja, 2019/5, 39–41.

³⁵ Kúria II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [35] bekezdés.

³⁶ Az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól szóló 6/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat (a továbbiakban: Etikai Szabályzat) 5.1. és 5.3. pont.

³⁷ Etikai Szabályzat 5.4. pont.

³⁸ Etikai Szabályzat 6.1. pont.

³⁹ Etikai Szabályzat 6.4. pont.

⁴⁰ Etikai Szabályzat 6.9. pont.

⁴¹ Etikai Szabályzat 6.10. pont.

sakor tájékoztatást kellett adnia a bíróság által megállapítható díjról és költségekről is.⁴² Helyesen mutatott rá ennek kapcsán *Hidas Gábor* arra, hogy ezen elvárásnak az ügyvédek nem feltétlenül tudtak eleget tenni, figyelemmel a bizonytalan bírósági gyakorlatra.⁴³

1.2. A polgári perrendtartás rendelkezései

Speciális rendelkezések érvényesülnek a perköltség részét képező ügyvédi munkadíjra, annak a polgári peres eljárásokban a pervesztes félre történő áthárítására vonatkozóan, a szabályozási rezsim egyaránt érinti az ügyvédi munkadíj pernyertest megillető összegének, és annak a pervesztes félre történő áthárításának kérdéseit.⁴⁴ Az ügyvédi munkadíjat a perköltség részeként már a XX. század eleji jogalkotás is elismerte, hiszen az 1911. évi polgári perrendtartás akként rendelkezett, hogy „a megtérítendő költséghez számítandók az ügyvéd kiadása és díja is. Ha a képvisellel a bíróság székhelyén kívül lakó ügyvéd volt megbízva, az ebből származó költségtöbblet csak akkor térítendő meg, ha a bíróság a székhelyén kívül lakó ügyvéd megbízását a pernek célirányos vitelére szükségesnek találja.”⁴⁵ A gyakran Plósz-féle Pp.-ként hivatkozott 1911. évi polgári perrendtartás akként rendelkezett, hogy a pervesztes fél köteles megtéríteni a pernyertes fél költségeit, ami akár a bíróság előtt, vagy bíróságon kívül felmerült költség is lehetett, de csak olyan költséget jelentett, amelyet: „a bíróság a jog célirányos érvényesítésére vagy a védelemre szükségesnek ítéli”.⁴⁶

A régi Pp. (1952. évi III. törvény)⁴⁷ – ellentétben a ma hatályos szabályozással – a perköltség alatt értett minden olyan költséget, ami a felek célszerű és jóhiszemű pervitelével kapcsolatban akár a bíróság előtt, akár a bíróságon kívül merült fel, példálózó felsorolását adva a perköltség fogalmába tartozó elemeknek, de külön hangsúlyozva, hogy a perköltséghez a felet képviselő ügyvéd, jogtanácsos, illetve szabadalmi ügyvivő készkiadásait és munkadíját is hozzá kell számítani.⁴⁸ A perköltség viselése körében pedig a régi Pp. előírta, hogy arról az ítéletben, vagy az eljárást befejező egyéb határozatban dönt a bíróság,⁴⁹ azzal, hogy a pernyertes fél költségeinek megfizetésére főszabály szerint a pervesztes felet kell kötelezni, amely alól kivételnek csak a régi Pp.-ben taxatív felsorolt esetekben volt helye.⁵⁰ Külön rögzítette a régi Pp. azt is, hogy a bíróság a perköltség felől hivatalból határoz, kivéve, ha a pernyertes fél a perköltség tárgyában való határozathozatal mellőzését kéri.⁵¹

⁴² Etikai Szabályzat 9.1. pont.

⁴³ Hidas Gábor: A mérsékelt munkadíj. *Ügyvédek Lapja*, 2009/1, 24.

⁴⁴ Kovács: i. m., 2.

⁴⁵ 1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról, 425. § (2) bekezdés.

⁴⁶ 1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról, 425. § (1) bekezdés.

⁴⁷ VARGA István (szerk.): *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja I/III., Pp. 1. §-269. §.* HVG-ORAC, Budapest, 2018, 386.

⁴⁸ 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 75. § (1) és (2) bekezdés.

⁴⁹ Régi Pp. 77. §.

⁵⁰ Régi Pp. 78. § (1) bekezdés.

⁵¹ Régi Pp. 78. § (2) bekezdés.

A jelenleg hatályos szabályozás szerint a perköltség a félnél – a perben vagy azt megelőzően – a jog perbeli érvényesítésével okozati összefüggésben és szükségképpen felmerült minden költség, ide értve a bíróság előtt történő megjelenéssel szükségképpen felmerült keresetkiesést is.⁵² A jogirodalom a perköltséget egy olyan gyűjtőfogalomnak tekinti, amely valamennyi peres fél vonatkozásában felmerülhet, ugyanis „a törvény a figyelembe vehető költséget a jogérvényesítéshez, és nem a jogérvényesítő félhez kapcsolja”.⁵³ Az anyagi jogi jogszabályokban biztosított jogvédelem csak akkor lehet hatékony, ha a fél nem szenved további vagyoni hátrányokat az alapos jogérvényesítése során,⁵⁴ hangsúlyozva, hogy a perköltségre vonatkozó követelés felfogható a szerződésen kívüli károkozás egy különleges formájaként is, ugyanis az igényérvényesítő fél költségei az ellenérdekű fél jogellenes magatartása következtében merültek fel.⁵⁵ Az elméleti megközelítés alapján érvényesül a kiegyenlítés elve, „azaz fő szabály szerint a pernyertes fél igényt tarthat arra, hogy a per során, azzal oksági összefüggésben, szükségképpen felmerült költségét az ellenfél megtérítse”.⁵⁶ A perköltségre vonatkozó szabályozás lényege az, hogy „a fél jusson hozzá mindahhoz, amellyel a per miatt a vagyona csökkent, de ne többhöz”.⁵⁷ Nem tartozik ugyanakkor a perköltség körébe azon költség, amely nem a peres félnél merült fel, és amelyet nem tettek az eljárás részévé.⁵⁸

A hatályos perrendtartás szerint a fél a perköltség megtérítését annak felszámításával kérheti, amelynek során meg kell jelölnie az igényelt költség összegét, a felmerülésének lényeges körülményeit, és azt, hogy a perbe vitt jog érvényesítésével összefüggésben merült fel, és mindezeket a felszámítással egyidejűleg – szükség szerint – okirattal is igazolnia kell.⁵⁹ A 2021. január 1. napjától hatályos rendelkezés szerint a jogi képviselővel eljáró fél a perköltségét már nem köteles költségjegyzék előterjesztése útján felszámítani, az csak egy lehetőség számára.⁶⁰ Főszabály szerint a bíróság a felszámított perköltség viseléséről az eljárást befejező határozatban hivatalból dönt azzal, hogy meghatározza a perköltség összegét és a megtérítésre köteles személyt annak megfizetésére kötelezi, de amennyiben a felek egymással szemben perköltség megtérítésére kötelesek, a bíróság csak a különbözet megfizetéséről rendelkezik, a perköltség összegét a felszámítás és az ahhoz csatolt okiratok alapulvételével határozza meg.⁶¹

A hatályos perrendtartás szerint is az a főszabály, hogy a pernyertes fél perköltségét a pereszes fél téríti meg, részleges pernyertesség esetén a fél az ellenfél perköltségét csak a pereszesessége arányában köteles megtéríteni, és amennyiben

⁵² A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban Pp.) 80. §.

⁵³ Aszódi László: A perköltség fogalma. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*. Wolters Kluwer Online Jogtár, a Pp. 80. §-ához fűzött magyarázat.

⁵⁴ VARGA: i. m., 385.

⁵⁵ VARGA: i. m., 385.

⁵⁶ VARGA: i. m., 386.

⁵⁷ Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári eljárásjog, Kommentár a gyakorlat számára*, 3. kiadás. HVG-ORAC, Budapest, 2019, 193.

⁵⁸ Nagy Adrienn–Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.* Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 142.

⁵⁹ Pp. 81. § (1) és (2) bekezdés.

⁶⁰ Pp. 81. § (5) bekezdés.

⁶¹ Pp. 82. § (1)–(3) bekezdés.

a pernyertesség és pervesztesség aránya közötti különbség, valamint a fél és az ellenfél javára meghatározott perköltségek összege közötti különbség nem jelentős, egyik fél sem köteles perköltség megtérítésére.⁶²

Speciális rendelkezés vonatkozik arra az esetre, és így az utóbbi szabály mellőzhető, ha a per kártérítés, vagy egyéb olyan követelés iránt folyik, amelynek összegszerű megítélése bírói mérlegeléstől függ és a bíróság a követelt összegnél kevesebbet ítél meg, de a követelt összeg nem tekinthető nyilvánvalóan túlzottnak.⁶³ A Pp.-ben több mint egy tucat szakasz rendelkezik azokról az esetekről, *„amelyekre tekintettel az ügyvéd által a megbízási szerződés alapján ügyfelével szemben akár jogszerűen felszámított ügyvédi díj sem feltétlenül kell, hogy megjelenjen a bíróság által meghatározásra kerülő, a pervesztésre áthárítható perköltség összegében”*.⁶⁴ Ezekben az esetekben kifejezetten jogszabályi felhatalmazáson alapul a bíróság azon döntése, mely szerint a ténylegesen felmerülő ügyvédi munkadíj nem hárítható át az ellenérdekű félre. E körben említhetők a Pp.-nek az egyezség esetére, az eljárás megszüntetése esetére, illetve a szükségtelenül okozott perköltség, továbbá a perköltségrész viselésére, a pertársaság esetén történő perköltség viselésére vonatkozó speciális rendelkezések. Kovács Kázmér ezzel összefüggésben általános jelleggel állapítja meg, hogy a bíróságnak a perköltség összegéről szóló határozatában arról történik döntés, hogy az ügyvédi díjnak mely része hárítható át a peres félre, de a bíróság ilyen esetben *„nem a megbízó és megbízottja közötti szerződéses jogviszony felől foglal állást”*.⁶⁵ Ez utóbbi megállapítás elvi szinten helytálló, ugyanakkor – ahogy arra lentebb részletesen kitérünk – a bírói gyakorlatban sajnálatos módon nem teljes mértékben érvényesülő maxima. A jelen írás keretei között bemutatott esetek alapján ráadásul nem jogszabályi felhatalmazáson alapuló módon (sőt gyakran kifejezetten a perköltség viselésére, ellenérdekű félre történő átháríthatóságára vonatkozó egyértelmű normatív rendelkezés ellenére) artikulálódik a judikatúra a ténylegesen felmerülő ügyvédi munkadíj el nem ismerése irányába.

1.3. A bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló rendeleti szintű szabályozás

A Pp. rendelkezései mellett alacsonyabb szintű jogforrásként IM rendeletek rögzítik a perben eljáró jogi képviselők részére megállapítható munkadíjra vonatkozó részletszabályokat. E körben említhető egyrészt a pártfogó ügyvéd, az ügygondnok és a kirendelt védő részére megállapítható díjról szóló 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet, amely az ügygondnoki díj tekintetében nagyrészt visszaul az ügyvédekre irányadó szabályozásra,⁶⁶ másrészt a bírósági eljárásban megállapítható költségekről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet. Tekintettel arra, hogy az ügyvédi munkadíjra vonatkozó szabályozás képezi jelen elemzésünk tárgyát, a továbbiakban kizárólag az ügyvédi munkadíj rendeletet vizsgáljuk.

⁶² Pp. 83. § (1) és (2) bekezdés.

⁶³ Pp. 83. § (3) bekezdés.

⁶⁴ Kovács: i. m., 2.

⁶⁵ Kovács: i. m., 2.

⁶⁶ 32/2017. (XII. 27.) IM rendelet 5. § (1) bekezdés.

2003. szeptember 1. napján lépett hatályba a ma is hatályos, a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló, 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet (a továbbiakban: IM rendelet), amely a polgári és közigazgatási bírósági eljárásban a felet (beavatkozót és az érdekeltet) képviselő ügyvédi tevékenységet gyakorló munkadíjának és készkiadásának felszámítására és megállapítására terjed ki,⁶⁷ azzal, hogy ügyvédi költségként az ügyvéd által képviselt fél a fél és az ügyvéd között létrejött ügyvédi megbízási szerződésben kikötött munkadíj, valamint a fél által ügyvédje részére költségterítésként megfizetett indokolt készkiadások együttes összegét számíthatja fel. A felszámított munkadíj összegét a bíróság indokolt esetben mérsékelheti, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel, de a bíróság ezen döntését indokolni köteles.⁶⁸

Amennyiben a fél nem kívánja az ügyvéddel kötött ügyvédi megbízási szerződésben kikötött munkadíjat érvényesíteni, úgy az ügyvédi munkadíj összegét felszámíthatja a rendelet szerinti, pertárgyértékhez igazodó díjszabás alapján, amely szerint a 10 millió forintot meg nem haladó pertárgyérték esetén a pertárgyérték 5%-a, de legalább 10 000 Ft, a 10 millió forint feletti, de 100 millió forintot meg nem haladó pertárgyérték esetén az előzőekben meghatározott munkadíj és a 10 millió forint feletti összeg 3%-a, de legalább 100 000 Ft, a 100 millió forintot meghaladó pertárgyérték esetén pedig az előzőekben meghatározott munkadíj és a 100 millió forint feletti összeg 1%-a, de legalább 1 millió forint számítható fel azzal, hogy amennyiben a pertárgy értéke nem állapítható meg, a munkadíj minden megkezdett tárgyalási óránként, valamint az ügyvédnek az eljárást megelőző és a tárgyaláson kívül végzett igazolt tevékenységéért óránként 6000 Ft, de legalább 12 000 Ft állapítható meg.⁶⁹ A nemperes eljárásokban és a hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárásban a munkadíj az előzőekben rögzített munkadíj legfeljebb 50%-a lehet,⁷⁰ a másodfokú és a felülvizsgálati eljárásban az ügyvédi munkadíj az előzőekben meghatározott összeg 50%-a lehet azzal, hogy a pertárgy értékeként ezekben az esetekben a fellebbezésben, illetve a felülvizsgálati kérelemben vitatott összeget kell alapul venni.⁷¹ Ezen díjak nem tartalmazzák az általános forgalmi adót.⁷²

Az IM rendelet leginkább kritikával illetett rendelkezése szerint a munkadíj megállapítása során a munkadíj összegét a bíróság indokolt esetben mérsékelheti, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel, míg – különösen az ügy bonyolultsága esetén – a bíróság a rendelet szerint meghatározott összegnél magasabb összegben is megállapíthatja, de mindkét esetben indokolási kötelezettség terheli a bíróságot.⁷³ Egy vitatható jogirodalmi álláspont szerint az indokolási kötelezettségnek elegendő tesz a bíróság akkor, ha a díjcsökkentés okát, illetve okait felsorolja, és megjelöli az alkalmazott jogszabályhelyet.⁷⁴

⁶⁷ IM rendelet 1. §.

⁶⁸ IM rendelet 2. § (1) és (2) bekezdés.

⁶⁹ IM rendelet 3. § (1)–(3) bekezdés.

⁷⁰ IM rendelet 3. § (4) bekezdés.

⁷¹ IM rendelet 3. § (5) bekezdés.

⁷² IM rendelet 4/A. § (1) bekezdés.

⁷³ IM rendelet 3. § (6) bekezdés.

⁷⁴ MOLNÁR Ambrus: A tények erejével... Ügyvédek Lapja, 2009/5, [a továbbiakban: MOLNÁR (2009)] 36.

A rendelet mai viszonyok közötti alkalmazhatóságával kapcsolatban számos kritika fogalmazható meg, így az, hogy az abban rögzített minimum díj mértékek nem követték az elmúlt két évtized inflációs⁷⁵ változásait;⁷⁶ a rendelet alapján a bíróságnak nem áll fenn az ügyvédi munkadíj megállapítására vonatkozó hivatalbóli eljárási kötelezettsége;⁷⁷ a pertárgy értékéhez igazodó ügyvédi munkadíj megállapítása sérti-e a tisztességes eljáráshoz fűződő jogot; amelyre az Alkotmánybíróság nemleges választ adott,⁷⁸ hangsúlyozva, hogy a perköltség szabályozása csak akkor hozható összefüggésbe a tisztességes eljáráshoz való joggal, „ha valamilyen személyi kör számára az ... igénybevétele a költségviselési szabályok miatt lehetetlenné válik”.⁷⁹

Az IM rendelet alapján a Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma az 1/2004. (IV. 19.) számú ajánlásában rögzített néhány elvet a bíróságok által megállapítható ügyvédi költségek tárgyában, így – témánk szempontjából relevanciával bíró jelleggel – azt, hogy (i) a perköltség megállapítására vonatkozó indítvány hiányában is megállapítja a bíróság az ügyvédi munkadíjat, kivéve, ha a pernyertes fél a perköltség tárgyában való határozathozatal mellőzését kérte. A felmerült készkiadásokat azonban csak erre irányuló kérelem esetén, az ügyvéd által készített tételes kimutatás alapján állapítja meg a bíróság. Az ügyvédi munkadíj felszámításának az IM rendelet adta lehetőségéről a bíróság nem köteles tájékoztatást adni. Amennyiben az IM rendelet szerinti ügyvédi költségre vonatkozó igényt a tárgyalás berekesztéséig előterjesztik, azt nem lehet elkésettnek tekinteni, de a bírósági mérlegelési körbe tartozik annak eldöntése, hogy a megbízási szerződésben kikötött megbízási díj igénylése esetén megköveteli-e annak igazolását;⁸⁰ (ii) a meg nem határozható perértékű ügyben, ha az ügyvéd a pert megelőző és a peren kívül végzett tevékenységét nem jelöli meg és nem igazolja, vagy a felajánlott igazolás nem meggyőző, a bíróság az ügyvédi munkadíj megállapításánál a tevékenység elfogadható időigényét becsléssel vagy mérlegeléssel határozza meg.⁸¹ (iii) Az IM rendelet 3. §-a (6) bekezdése alapján a munkadíj eltérő összegben történő megállapítása miatt az indokolás akkor is kötelező, ha a bíróság a rendeletben meghatározott százalékos mértéket el nem érő összegű munkadíjat állapít meg, a rendeletben foglalt minimumérték kötelezően alkalmazandó alsó határ, amely a rendelet szerinti mérséklés keretében sem csökkenthető.⁸²

⁷⁵ Az inflációra tekintettel nem lévő jogi szabályozás kritikájára nézve lásd: Kiss Tibor: Az infláció hatása a magánjogi jogviszonyokra. *Debreceni Jogi Műhely*, 2022/3–4, 45–72. (DOI: 10.24169/DJM/202/3-4/2).

⁷⁶ A minimális ügyvédi munkadíjra nézve lásd részletesen: BECKER Tibor: Az ügyvédi munkadíj megállapításának egyes szabályozási kérdései. *Ügyvédek Lapja*, 2019/5, 42.

⁷⁷ TAMÁNY: i. m., 7.

⁷⁸ VARGA: i. m., 388.

⁷⁹ 1208/B/2009. AB határozat III. pont, ABH 2011, 2057. és 181/B/1993. AB határozat II. pont, ABH 1994, 588.

⁸⁰ Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma 1/2004. (IV. 19.) ajánlás II. pont.

⁸¹ Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma 1/2004. (IV. 19.) ajánlás III. pont.

⁸² Fővárosi Ítélőtábla Polgári Kollégiuma 1/2004. (IV. 19.) ajánlás IV. pont.

2. Az ügyvédi munkadíj indokolatlan csökkentése polgári peres eljárásokban – a 2024 tavaszáig irányadó bírósági gyakorlat

A közelmúltig terjedő bírósági gyakorlat alapján tényként állapítható meg és a jogirodalom is felhívja a figyelmet arra, hogy az IM rendelet 3. §-a (6) bekezdése szerinti mérséklési jogánál fogva a bíróság gyakran az ügyvédi megbízási szerződésben rögzített, különösen óradíjas elszámoláson alapuló ügyvédi munkadíjat oly mértékben csökkenti, hogy az nem fedezi az ügyfél által az ügyvédnek ténylegesen kifizetett megbízási díjat.⁸³ Ez még azon – egyébként általánosnak nem tekinthető – bírói gyakorlat mellett is igaz ténymegállapítás, mely szerint az ügyvéd mint jogi képviselő által kifejtett munka minősége és színvonala nem értékelhető a bírósági ítéletben.⁸⁴

Az alábbiakban röviden áttekintjük a 2024. tavaszáig uralkodó bírói gyakorlatot arra vonatkozóan, hogy milyen szempontok mellett tekintették indokolhatónak a bíróságok az ügyvéd által az ügyfelével kötött ügyvédi megbízási szerződésben megjelölt ügyvédi munkadíj mérséklését és ezáltal hogyan teremtenek olyan helyzetet, amely azt eredményezi, hogy ténylegesen elvégzett és az ügyfél által az ügyvéd részére megfizetett ügyvédi munkadíj a perben nem válik érvényesíthetővé, azt a pernyertes fél részére a pereszes fél nem köteles megfizetni. Szükséges esetben ez oda vezetett, hogy a bíróság ingyenes munkavégzést, jogi képviseleti tevékenység kifejtését várta el a jogi képviselőtől, mert a piaci viszonyok által determinált ügyvédi munkadíjat nem, vagy csak részben ítélte meg a pernyertes fél javára annak ellenére, hogy az ügyvéd mint megbízott és az ügyfél mint megbízó közötti ügyvédi megbízási szerződésben az ügyvédi munkadíj mértékének kialakítását több szempont meghatározhatja, így az ügyérték, a munkaidő-ráfordítás igényessége, a munka speciális felkészültséget igénylő volta, az ügy egyes specialitásai, a nemzetközi jelleg, a fokozott titokkockázat (ügyfél személyében rejlő sajátosságok, cselekvőképtelen, írástudatlan, külföldi), az ügy sürgőssége, az ügyfél anyagi teherbíró képessége.⁸⁵ A bírói gyakorlat áttekintését követően röviden rámutatunk arra, hogy mindez a gyakorlat milyen aggályokat vet fel, végül – hivatkozással a Kúria 2024 áprilisában meghozott precedensképes döntésében foglaltakra is – a jövőbeli jogalkalmazás indokoltnak tűnő helyes irányait, a legfontosabb útjelzőket kíséreljük meg kijelölni.

Az IM rendelet alapján 2024 tavaszáig az alábbiak szerint artikulálódott a judikatúra az ügyvédi megbízási szerződésben rögzített ügyvédi – tipikusan óradíjalapú – munkadíj bíróság által elismert felszámíthatósága, illetve az igényelt ügyvédi munkadíj mérséklése és azok szempontjai tekintetében:

Kiindulópontként rögzíthető az IM rendelet 2. §-a (2) bekezdésének azon szabálya, mely szerint az így felszámított munkadíj összegét a bíróság akkor mérsékelheti, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel, mely körben indokolási kötelezettség terheli a bíróságot. A felszámított ügyvédi munkadíj mérséklése körében – bár arra az IM rendelet kifejezett felhatalmazást nem ad –

⁸³ KIRÁLY Lilla: Jogi képviselővel vagy anélkül? *Magyar Jog*, 2019/11, 653.

⁸⁴ MOLNÁR (2009): i. m., 36.

⁸⁵ KIRÁLY: i. m., 651.

a bírói gyakorlat a mérlegelés eszközét alkalmazta/alkalmazza, melynek korlátját képezi a részletes indokolási kötelezettség.⁸⁶ A bíróság indokolási kötelezettsége a pernyertesség és perveszteség arányát meghatározó körülményekre, az ügyvéd által a per tartama alatt kifejtett képviseleti tevékenységre vonatkozik.⁸⁷

A polgári peres eljárásokban a bíróság nagyon gyakran nem ismeri el a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységet, az ügyvéd által megjelölt mértékű tevékenységet eltúlozottnak ítélve. Mindezzel a bíróságok tulajdonképpen kétségbe vonják a felszámított ügyvédi munkadíj valós voltát, ami egyben a pernyertes fél költségigényének érvényesítését korlátozó bírósági – mérlegelés körében meghozott – döntés a felek magánjogi megállapodásába történő beavatkozást is jelenti,⁸⁸ ezáltal annulálva az ügyvéd és az ügyfél mint megbízott és megbízó közötti kölcsönös és egybehangzó megállapodás tényleges tartalmát.

Kirívó példaként említhető a Kecskeméti Törvényszék azon döntése, amely a bírósági tárgyalási jegyzőkönyvvel mint közokirattal igazolt, az ügyvéd tárgyaláson való jelenlétéért járó ügyvédi munkadíjat mint az óradíj és a tényleges időráfordítás alapján számított munkadíjat mérsékelte 50%-kal arra hivatkozással, hogy az ily mértékben mérsékelt ügyvédi munkadíj áll arányban az alperes védekezéséhez szükséges, elvégzett ügyvédi tevékenységgel; továbbá 78% mérséklést alkalmazott azon jogi képviselői tevékenység vonatkozásában, amely 8 darab, összesen 46 oldal terjedelmű bírósági beadvány tekintetében 18 órában felszámított ügyvédi munkadíjat 4 órai tevékenységre, mint perben felszámítható, és a pernyertességre figyelemmel az ellenérdekű fél által megfizetendő ügyvédi munkadíjra csökkentett, figyelmen kívül hagyva azon tényt, hogy 46 oldalnyi szöveg mechanikus – egyéb szellemi, részletes jogi érvelést igénylő, rendszerezett gondolatokat megfelelően strukturáló tevékenység idejét figyelmen kívül hagyva is – a 4 óra alatt 46 oldalnyi szöveg legépelése fizikailag sem kivitelezhető.⁸⁹ A Szegedi Ítéltábla megváltoztatta az elsőfokú bíróság e döntését, és hangsúlyozta, hogy az IM rendelet 2. §-a (2) bekezdése alkalmazásával csak abban az indokolt esetben mérsékelhető a felszámított munkadíj összege, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel. E körben a peres fél által felszámított időráfordítás mértékének mérlegeléssel való csökkentése mellett *„további csökkentésnek, azaz a megbízási szerződésben a felek szabad szerződési akarata szerint meghatározott egységes óradíj részletes indokolás nélküli »megfelezésének« nem volt jogsabályi alapja»*.⁹⁰ Ebben a döntésben a Szegedi Ítéltábla már utalt a Kúria – lentebb ismertetésre kerülő – azon új, precedensképes döntésére,⁹¹ amelyben 2024 tavaszától a bírósági szemléletváltás egyértelműen tükröződik.

A Kúria egy 2022-ben meghozott felülvizsgálati döntésében arra az álláspontra helyezkedett, hogy a perköltség összegét a bíróság a Pp. 79. §-a (1) bekezdésében

⁸⁶ PÁKOZDI Zita: Az indokolás kiemelt szerepe és a mérlegelés kérdései az ügyvédi munkadíj megállapítása során. In: Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére. Juris Peritus, Szeged, 2017, 399.

⁸⁷ PÁKOZDI: i. m., 400.

⁸⁸ NÉMETH Csaba: Az ügyvédi munkadíjjal kapcsolatos egyes eljárásjogi és alkotmányjogi kérdések a régi polgári eljárásjogi törvény rezsimjében. Ügyvédek Lapja, 2020/3–4, 42.

⁸⁹ Kecskeméti Törvényszék, 10.G.21.644/2023/9. számú végzése.

⁹⁰ Szegedi Ítéltábla Gf.III.30.077/2024/4. számú ítélet [96] bekezdés.

⁹¹ Kúria Pfv.II.20.887/2033/6. számú ítélet.

foglaltakra figyelemmel az előadott és a szükségeshez képest igazolt adatok figyelembevételével állapítja meg, a perköltség összegének meghatározása a jogszabályban írt megszorításokkal a bíróság mérlegelési körébe tartozik, a mérlegelés nem kikötött óradíjhoz, hanem a perköltség mértékének mérséklését lehetővé tevő IM rendelet szerint az elvégzett ügyvédi tevékenységhez viszonyul. A döntés szerint e körben a ténylegesen elvégzett ügyvédi munkát, a pertárgy értékét, valamint azt értékeli a bíróság, hogy annak megállapítására az eljárás mely szakaszában került sor. A bíróság nem az ügyvéd és a megbízó közötti megbízási díjat csökkenti, hanem arról dönt, hogy az ellenféllel szemben a megbízás szerinti díjból milyen összeg érvényesíthető az indokolt perköltségnél. E körben értékelési körbe vonható a pertárgy értéke.⁹²

A Kúria ezen megközelítése azért kifogásolható, mert bár formálisan azt hangsúlyozza, hogy nem az ügyvéd és ügyfele között kikötött megbízási díjat csökkenti, tényleges tartalma szerint mégis ezt eredményezi ez a szemlélet, hiszen jogszabályi felhatalmazás nélkül, *contra legem* helyezkedik arra az álláspontra a Kúria, hogy a kikötött munkadíj egy része nem hárítható át a pervesztes félre, mert az számára túlságosan nagy terhet jelentene, vagy az nem merülhetett fel realisan a pernyertes fél oldalán.

A Kúria az IM rendelet 2. §-a (2) bekezdése szerinti ügyvédi munkadíj mérséklését megalapozottnak találta azon döntésében, amelyben a mérlegelési szempontok között a kifejtett jogi képviselési tevékenység munkaigényességét, a per egyszerű jogi megítélését vette figyelembe, hangsúlyozva, hogy ezen két szempont egymástól függetlenül is vizsgálható, és megállapítva, hogy az ügyvédi megbízási szerződésben kikötött munkadíj mérséklését a jogszabály abban az esetben teszi lehetővé a bíróság számára, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel.⁹³ A Kúria mérsékelte a 18 000 Ft-os óradíj és a 10 igénybe vett óra szorzataként meghatározott jogtanácsosi munkadíjat abban a döntésében, amelyben hangsúlyozta, hogy az így 180 000 Ft-ban megállapított munkadíj összege magas, az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett tevékenységgel, mert az tulajdonképpen azt jelentette, hogy a munkadíj egy oldal/munkaóra beadványszerkesztési munka elfogadását jelentette, ami realisan kevesebb óraszám felmerültét indokolta, figyelemmel az ügy bonyolultságára is, de hangsúlyozva, hogy a perköltség megállapítása esetről esetre történő mérlegelést jelent. Végül 5 órát fogadott el a Kúria a felszámított 18 000 Ft/óra figyelembevétele mellett.⁹⁴

Egy közigazgatási perben hozott döntésében a Kúria azt hangsúlyozta, hogy az IM rendelet a bíróság részére lehetőséget ad arra, hogy ne automatikusan ítélje meg a fél és az ügyvéd között létrejött ügyvédi megbízási szerződés alapján járó összeget, hanem azt mérsékelje, figyelembe véve az eset valamennyi körülményét. A körülmények mérlegelése körében hangsúlyosnak tekintette a Kúria azt, hogy ténylegesen milyen mennyiségű, terjedelmű munka merült fel, a megbízási díj a kifejtett munkával arányban állónak tekinthető-e. Azt állapította meg a Kúria, hogy a jogi képviselő által kifejtett ügyvédi tevékenység nem követelt meg olyan nagy-

⁹² Kúria, VIII.Mfv.10.026/2005/5. számú ítélet [31] bekezdés.

⁹³ Kúria, Pfv.21.045/2005/5. számú ítélet.

⁹⁴ Kúria, Kpkf.40.635/2021/2. számú végzés.

mértékű munkaráfordítást, ami alapot szolgáltatathatott a felek által kikötött munkadíj megfizetésére, és a kifejtett munkával arányban álló ügyvédi munkadíj megfizetésére kötelezte csak az ellenérdekű felet.⁹⁵

Elismerte ugyanakkor a Kúria az alperesi jogi képviselő által kifejtett tényleges tevékenységet azon perben, amelyben a felperes keresetét a bíróság elutasította, kifejtve, hogy ahhoz, hogy az ellenkérelmet az alperes elkészíthesse, részletesen tanulmányoznia kell a felperes keresetlevelét, annak mellékleteit, hangsúlyozva, hogy a Pp. súlyos jogkövetkezményeket fűz ahhoz, ha az ellenkérelemben a fél nem tesz meg valamennyi nyilatkozatot, ugyanis az ellenkérelemben valamennyi alaki és anyagi védekezést fel kell tüntetni, az írásbeli ellenkérelemnek kiemelkedő szerepe van a polgári perben védekező alperes szempontjából, a legterjedelmesebb és legidőigényesebb munkája a perben az alperesnek az ellenkérelem összeállítása. A Kúria úgy értékelte, hogy alperes elvégezte a jelentős felkészülést igénylő jogi munkát, az alperesi jogi képviselő által kifejtett munka arányban volt a bíróság által megítélt perköltséggel.⁹⁶

A kiemelkedően nagy pertárgy értékű ügyekben történő ügyvédi munkadíj meghatározása kapcsán a bírósági gyakorlat azt hangsúlyozza, hogy a magasabb pertárgyérték magasabb ügyvédi felelősséggel jár, amelynek az ügyvédi munkadíjban is kifejezésre kell jutnia, de ez nem vezethet arra, hogy önmagában a pertárgyérték alapján magas ügyvédi munkadíjat állapítson meg a bíróság, annak mérlegelése nélkül, hogy a jogi képviselő a perben ténylegesen milyen volumenű és színvonalú munkát végzett. Mindezen szempontok mellett is a Pécsi Ítéltábla az elvégzett ügyvédi munka terjedelmére figyelemmel csak a pertárgyértékhez igazodva egyébként az IM rendelet alapján megállapítható összegű ügyvédi munkadíj 50%-os mértékében állapította meg a jogi képviselő ügyvédi munkadíját.⁹⁷ A sikerdíjas, azaz az ügyvédi tevékenység eredményességéhez kötött ügyvédi munkadíjat rögzítő ügyvédi megbízási szerződés alapján a Kúria álláspontja szerint a sikerdíj a perben akkor érvényesíthető, ha a fél és az ügyvéd között létrejött ügyvédi megbízási szerződésben meghatározott, a sikerdíjra vonatkozó feltételek a bíróság perköltségről való döntésének (határozatának) meghozatala időpontjában fennállnak és a szerződés a sikerdíj összegének meghatározásához szükséges adatokat, vagy a sikerdíj összegét tartalmazza.⁹⁸

A fenti eseti döntéseket elemezve egyértelműen megállapítható, hogy a Kúria, illetve az eljáró felsőbb bíróságok szinte minden esetben mérlegelési körükbe vonták azt, hogy az ügyvéd reálisan milyen időráfordítás mellett fejthette ki az adott perbeli, jogi képviseleti tevékenységet. A bíróságok minden esetben egyedileg határozták meg az általuk reálisnak vélt időráfordítást, anélkül hogy részleteiben megjelölték volna az e körben ténylegesen értékelt körülményeket azon általánosságokon túlmenően, hogy az adott ügy jogilag bonyolult volt-e, illetve fizikailag mennyi időt vehetett igénybe egy-egy beadvány megszerkesztése, anélkül hogy az adott jogi érvelés

⁹⁵ Kúria, Kpkf.39.607/2021/2. számú végzés.

⁹⁶ BDT 2024.4743.

⁹⁷ BDT 2019.3965.4.

⁹⁸ Kúria Kf.45.207/2021/3. számú ítélet.

kialakításának időigényességét értékelték volna. Kiemelendő a fentiek mellett az az egységnek mutató bírósági gyakorlat, amely szerint a folytatólagos tárgyalásokra történő felkészülés ellenértékét ismerte/ismeri el a legkevesbé a judikatúra arra hivatkozással, hogy a sokadik tárgyalásra az ügyvéd már „megtanulta” oly módon az ügyet, hogy annak áttekintése az újabb bírósági tárgyalás előtt nem szükséges. Ez a szemlélet nyilvánvalóan téves, hiszen – ahogy a bírónak – úgy az ügyvédnek sem egy ügye van, az ügygel kapcsolatos részletek felfrissítése ezért a sokadik bírósági tárgyalás előtt sem mellőzhető.

3. A bírósági gyakorlattal szembeni aggályok

Az előző pontban bemutatott bírósági gyakorlatot értékelve, az azzal szembeni aggályok többféle megközelítésben is kritikával illethetők, egyrészt (i) eljárásjogi, perhatékonysági szempontból, (ii) másrészt a szerződéses szabadság oldaláról, végül (iii) alkotmányos megközelítésben.

3.1. Eljárásjogi, perhatékonysági szempontok

Amennyiben nem általánosan alkalmazott, egyértelmű szempontok szerint történik az ügyvédi munkadíj mérlegelése, úgy tervezhetetlenné és kiszámíthatatlanná válik a peres eljárás költségkihatásainak kalkulálása,⁹⁹ ami egyben az ügyvédségbe és a bíróságokba vetett bizalmat is rontja.¹⁰⁰ A fentiekben ismertetett, országosan egységesen kialakított bírósági gyakorlat ténylegesen azt eredményezi, hogy a pervesztes felet védi egy nagymértékű perköltség megfizetésétől, *„ezáltal a bíróság valamelyest »orvosolja« a pervesztes fél anyagi helyzetét”*.¹⁰¹

Amennyiben a pernyertes fél jogi képviselője óradíjas alapú ügyvédi megbízási szerződésben rögzített óradíj és a tényleges időráfordítás alapján érvényesít perköltségigényt, az eljáró bíróság az óradíj és a tényleges időráfordítás szorzata eredményeként adódó ügyvédi munkadíjat olyan esetben egyáltalán nem is csökkentheti, amikor az időráfordítás közokirattal (bírósági tárgyalási jegyzőkönyvvel) igazolható, így különösen a tárgyaláson történő jogi képviselő ellátására fordított tényleges tevékenység és annak idővonzata esetén. Ha ilyen esetben a bíróságot mérséklési jog illetné meg, az azt eredményezné, hogy a ténylegesen elvégzett ügyvédi munka, a valós ügyvédi tevékenység időráfordítása sem kerülne kompenzálásra, amely alapjaiban kérdőjelezná meg a jogi képviselői tevékenységet, annak létjogosultságát. Az ezzel ellentétes értelmezés már túlterjeszkedést jelentene a bíróság mérlegelési jogkörén, ugyanis egy közokirattal, ráadásul a bíróság saját eljárásában, saját maga által készített közokirattal igazolt időráfordítás tekintetében nem helyezkedhet a bíróság olyan álláspontra, hogy a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenység nem

⁹⁹ HIDASI Gábor: A mérsékelt munkadíj. Ügyvédek Lapja, 2009/1, 25.

¹⁰⁰ HIDASI: i. m., 25.

¹⁰¹ PÁKOZDI: i. m., 404.

merült fel. Erre olyan esetben sem kerülhet sor, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy az adott ügy egyszerűbb jogi megítélésű. Evidenciaként kell hogy érvényesüljön a bírósági gyakorlatban, hogy az ügyvédi jelenlét alapján számított ügyvédi munkadíj mérséklésére nincs lehetőség, sem az óradíj, sem a tényleges időráfordítás tekintetében.

Tekintettel arra, hogy a normaszöveg szerint az ügyvédi munkadíj mérséklése a bíróság részéről nem kötelezettség, ezért mindig egyedileg kell a bíróságnak a mérlegelést elvégeznie, így abban az esetben is, ha az átlagosnál nem bonyolultabb ügyről van szó. A ténylegesen elvégzett ügyvédi munkára figyelemmel (íratok áttekintése, tárgyaláson való részvétel) nincs helye az ügyvédi munkadíj mérséklésének, az ezen elvek mentén artikulálódó bírói gyakorlat¹⁰² jelentheti a helyes irányt. E körben indokolt továbbá figyelembe venni azt is, hogy egy egyszerűbb fogyasztói jogvitáról, vagy egy bonyolultabb, összetettebb gazdasági kérdéseket felvető ügyről van szó, mely utóbbi nyilvánvalóan hosszabb felkészülést, összetettebb ügyvédi feladatot támaszt a jogi képviselővel szemben. A mérlegelésnél figyelembe veendő az is, hogy adott esetben a jogi képviselőnek idegen nyelven kell-e külföldi ügyféllel kapcsolatot tartania.

A piaci viszonyokat nem tükröző, az ügyfél (megbízó) által az ügyvédnek (megbízottnak) ténylegesen megfizetett ügyvédi munkadíjak, vagy akár csak a még meg nem fizetett, de az ügyvédi megbízási szerződésben kikötött piaci alapú ügyvédi munkadíjak bíróság általi csökkentése, a felek közötti megállapodás, illetve annak a tényleges teljesítése el nem ismerése olyan egyéb negatív következményekkel is járhat, hogy az ügyvédi függetlenség elvének sérelmén túlmenően sérül az ügyvédnek ügyfelével szembeni szakmai tekintélye,¹⁰³ csökken a bíróságokba vetett bizalom, ami azt eredményezheti, hogy a jogalanyok nem fogják, vagy csak nagyon indokolt esetben veszik igénybe a bírósági utat, ami értelemszerűen vezethet el a jogviták számának csökkenéséhez. A ténylegesen felmerült, piaci ügyvédi megbízási díj perbeli érvényesíthetőségének korlátozása esetén nem érvényesül a pervesztes feleket a rosszhiszemű perlekedéstől visszatartó erő, a pervesztesség esetén a pervesztes fél nem köteles piaci alapú munkadíjat fizetni, ami egyben hozzájárulhat a rosszhiszemű és visszaélésszerű pervitel folytatásához,¹⁰⁴ ami nyilvánvalóan nem lehet a jogalkotó által támogatott megoldás, és ami ellen a jogalkalmazóknak is fel kell lépniük a maguk eszközeivel.

3.2. A szerződéses szabadság elve érvényesülésének szükségessége

Nem hagyható figyelmen kívül az a tény, hogy az ügyfél mint megbízó és az ügyvéd mint megbízott között magánjogi jogviszony, szerződés jön létre, amelyre vonatkoznak egyrészt a Ptk. kötelmi jogi és szerződési jogi rendelkezései, más-

¹⁰² BDT 2023.4651.IV.

¹⁰³ NÉMETH Csaba: Az ügyvédi munkadíjjal kapcsolatos egyes eljárásjogi és alkotmányjogi kérdések a régi polgári eljárásjogi törvény rezsimjében. Ügyvédek Lapja, 2020/5–6, [a továbbiakban: NÉMETH (2020b)] 27.

¹⁰⁴ NÉMETH (2020b): i. m., 27.

részt tekintettel kell lenni arra is, hogy az ügyvéd az ügyfele részére egy olyan szolgáltatást nyújt, amelyet a piacgazdasági viszonyok által determinált módon kifejtett tevékenységként végzi. Mindez azt jelenti, hogy mind a Ptk. rendelkezései, mind a piacgazdaság törvényszerűségei nem kerülhetnek a bíróság látószögén kívül. Előbbi esetben arról van szó, hogy az ügyvédi tevékenységre és az ügyvédi munkadíjra vonatkozó jogi szabályozás „közérdekből magánjogi” jellegű,¹⁰⁵ az utóbbi körülmény, különösen annak figyelmen kívül hagyása esetén pedig az említhető, hogy a judikatúra, „rendszeridegen módon és indokolatlanul avatkozik be”¹⁰⁶ a magánjogi jogviszonyokba.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni a Ptk.-nak a szerződéses szabadságot deklaráló rendelkezését, nevezetesen azt, hogy a felek szabadon köthetnek szerződést, és nemcsak hogy a másik szerződő felet választhatják meg szabadon, hanem szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát is oly módon, hogy a szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akaratlanul eltérhetnek, ha az eltérést a Ptk. nem tiltja.¹⁰⁷ Ugyancsak nem lehet zárójelbe tenni a bírói mérlegelés során a visszterhesség vélelmét előíró magánjogi (szerződéses) alapvetet, amely szerint a szerződéssel kikötött szolgáltatásért ellenszolgáltatás jár, amennyiben a szerződésből vagy a körülményekből más nem következik.¹⁰⁸

Az ügyvédi munkadíj mértéke alapvetően az ügyvéd és ügyfele, tehát a megbízott és megbízó közötti megállapodás során kerül meghatározásra, melynek során annak van jelentősége, hogy a konszenzussal létrejött szerződésben a felek kölcsönös és egybehangzó megállapodása kiterjed egyrészt arra, hogy az ügyvédi tevékenység honorálása a tényleges időráfordítás alapján, óradíjas elszámolással történik, másrészt arra is, hogy az óradíjnak mi a mértéke. Az ügyvéd és ügyfele közötti megállapodásról azt kell feltételezni, hogy az a piaci viszonyoknak megfelelő, figyelembe véve azt is, hogy konkrétan kik között, milyen ügyre vonatkozik az ügyvédi megbízási szerződés. Eltérő lehet ugyanis egy multinacionális társaságot határokon átnyúló, adott esetben több nemzeti jogot érintő kérdéseket felvető jogvitában képviselő ügyvéd közreműködésért felszámított ügyvédi munkadíj, és egy egyszerű megítélésű, magánfelek közötti szomszédjogi jogvitára vonatkozó ügyvédi megbízási szerződésben megállapított ügyvédi munkadíj.

Amennyiben a megbízó az ügyvéd részére az ügyvédi megbízási szerződésben foglalt mértékű ügyvédi munkadíjat kifizeti, úgy nyilvánvalóan az ügyfél oldalán ténylegesen felmerülő költség jelenik meg, amelyet pernyertesség esetén – a jogszabályi felhatalmazás alapján – alappal érvényesíthet teljes mértékben a fél a bírósági eljárásban. Nem igazolt a bíróságoknak arra az alapállásra helyezkedniük, hogy az ügyvédi megbízási szerződésben kikötött magasabb mértékű óradíjakra vonatkozó megállapodás színlelt, csak azt a célt szolgálja, hogy az ellenérdekű peres féllel szemben minél nagyobb mértékű munkadíjigényt lehessen érvényesíteni, ezáltal tisztességtelen haszonra szert téve. A magasabb mértékű munkadíjat ugyanis – ahogy

¹⁰⁵ NÉMETH (2020b): i. m., 26.

¹⁰⁶ NÉMETH (2020b): i. m., 26.

¹⁰⁷ Ptk. 6:59. § (1) és (2) bekezdés.

¹⁰⁸ Ptk. 6:61. §.

arra fentebb már utaltunk – számtalan egyedi körülmény befolyásolja, nem utolsósorban az ügyvéd speciális szaktudása, felkészültsége. Az, hogy ezt a piac hogyan árazza be, nem függhet a bíróság megítélésétől.

Az az ügyvédi szerződésbeli kikötés sem tekinthető továbbá színleltnek, és erre figyelemmel az ügyvédi munkadíj mérséklésére sem ad alapot, amely szerint az ügyvédi megbízási szerződésben rögzített mértékű ügyvédi munkadíjat – annak pernyertesség esetén történő eredményes felszámítása és a bíróság által történő megállapítása esetén – az ügyfél mint megbízó csak akkor köteles az ügyvédnek megfizetni (akkor válik esedékessé az ügyvédi munkadíj), ha azt az ellenérdekű fél a jogerős ítélet alapján a pernyertes félnek megfizette, vagy a pervesztes fél közvetlenül a pernyertes fél jogi képviselőjének köteles megfizetni az ügyvédi munkadíjat. A bíróságnak a Ptk. jóhiszeműség és tisztesség elvét kell alapul vennie, így azt, hogy az ügyvédi megbízási szerződést kötő felek az ügyvédi munkadíj meghatározása során is a jóhiszeműség és tisztesség követelményének¹⁰⁹ megfelelően jártak el, és magatartásuk nem irányult joggal való visszaélést¹¹⁰ eredményező eljárásra. Ezzel ellentétes döntést akkor hozhat a bíróság, azaz akkor csökkentheti az ügyvédi megbízási szerződés alapján felszámított ügyvédi munkadíjat, ha a per adatai alapján kétséget kizáró módon bizonyítottá vált számára, hogy az ügyvédi munkadíjat érvényesítő fél ezen alapelvek súlyos megsértésével, csalárd módon eljárva kívánt a megjelölt (felszámított) mértékben díjigényt érvényesíteni.

Abban az esetben, amikor az ügyvéd a polgári perben a fél és az ügyvéd között létrejött ügyvédi megbízási szerződésben kikötött munkadíj alapján érvényesít (számít fel) perköltségként ügyvédi munkadíjat, és azt a bíróság az IM rendelet adta felhatalmazással élve mérsékli, akkor tulajdonképpen a bíróság egy kvázi szerződésmódosítást végez. Amennyiben a bíróság az óradíj mértékét csökkenti, akkor beavatkozik a felek magánautonómiájába, amelyre nincs törvényi felhatalmazása, ugyanis a Ptk. alapján általánosságban csak a felek közötti tartós jogviszony fennállta esetén, a szerződés megkötését követően előállott körülményváltozásra tekintettel kerülhet sor bírósági szerződésmódosításra akkor, ha a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése valamely fél lényeges jogi érdekét sértené, és a körülmények megváltozásának a lehetősége a szerződés megkötésének időpontjában nem volt előre látható, a körülmények megváltozását nem a módosítást kezdeményező fél idézte elő, és a körülmények változása nem tartozott ezen fél rendes üzleti kockázata körébe.¹¹¹ Az ügyvédi munkadíj (óradíj) mértékének módosítása tekintetében a törvényi feltételek nem állnak fenn, továbbá a jogalkotó által a bírósági szerződésmódosítás indokaként meghatározott célok (közérdek vagy gyengébb fél [fogyasztó] védelme)¹¹² sem értelmezhető ebben a kontextusban.

Az IM rendeletnek az ügyvédi munkadíj mérséklését lehetővé tevő rendelkezése hasonló a Ptk. azon szabályaihoz, amelyek szerint a túlzott mértékű kamat, kötbér, foglaló, bánatpénz mérséklésére van lehetőség bírósági úton (bírósági szerződés módosítással) a kötelezett kérelmére.¹¹³ Abban az esetben pedig, amikor a bíróság

¹⁰⁹ Ptk. 1:3. §.

¹¹⁰ Ptk. 1:5. §.

¹¹¹ Ptk. 6:192. §.

¹¹² A Ptk. miniszteri indokolása, idézi: NÉMETH (2020b): i. m., 26.

¹¹³ Ptk. 6:132. §, 6:188. §, 6:185. § (5) bekezdés, 6:213. § (2) bekezdés.

nem az ügyvédi megbízási szerződésben meghatározott óradíj mértékét, hanem a tényleges ügyvédi időráfordítást mérlegeli (például a keresetlevél összeállításáért felszámított 15 munkaóra helyett csak 10 munkaórát fogad el), a bíróság valójában nem a szerződést módosítja, hanem az ügyvéd általi teljesítést értékeli, mintegy kétségbe vonva az ügyvéd nyilatkozatát a tényleges időráfordítás valósága tekintetében, és ezzel mintegy negatív színben feltüntetve az ügyvédet az ügyfele előtt, aki így azt feltételezheti a vele szerződéses jogviszonyban álló ügyvédről, hogy ténylegesen el nem végzett munkáért is díjat követel. Ez még abban az esetben is problematikus, ha az ügyvéd által az ügyvédi tevékenységről (ügyvédi munkadíjról) kiállított számla alapján az ügyfél (megbízó) részéről még nem történt teljesítés (fizetés), de amikor a fizetés már ténylegesen meg is történt, és ezt a perben igazolja az eljáró jogi képviselő, végképp nincs indok arra, hogy a felek privát autonómiájába történő beavatkozással a tényleges időráfordítást kétségbe vonja a bíróság, és ezáltal mérsékelje az ügyvédi munkadíjat.

Tipikus rendelkezése ma már az ügyvédi megbízási szerződéseknek az, hogy az ügyvédi munkadíjat, mint óradíjat a felek euróban határozzák meg, melyet a megbízónak vagy ténylegesen is euróban kell megfizetnie, vagy pedig az esedékességekori árfolyamon kell azt forintra átszámítani, és a forintban mint lerovó pénznemben teljesíteni a fizetést. Ez a fajta metódus rezonál a gazdasági körülményekre, tekintettel van egyrészt a forint árfolyamának ingadozására, másrészt az inflációra, vagyis ez is azt mutatja, hogy az ügyvédi tevékenység egy piaci alapon végzett tevékenység. Az ügyvédi munkadíj megállapításánál, az ügyvédi megbízási szerződésben kikötött óradíjak mértékének minősítésénél, tehát azon körben történő állásfoglalásnál, hogy az adott munkadíj piacnak minősül-e, a bíróság sem hagyhatja figyelmen kívül a gazdasági tényezőket, így különösen az elmúlt évek inflációs tendenciáit.¹¹⁴ A gazdasági folyamatok a peres képviseletet ellátó jogi képviselői tevékenységet végző ügyvédek is alapvetően érintik, az ő díjazásuk sem rekedhet meg korábbi évtizedek árszínvonalán. Az értékviszonyok változása tehát egy olyan további szempont, amely nem hagyható figyelmen kívül akkor, amikor a bíróság az ügyvédi munkadíjat mérsékli. Nem kerülhet a bírósági döntés fókuszán kívülre továbbá az a szempont sem, hogy az ügyvédi munkadíj mértékében kifejezésre jut, hogy az óradíj nem az ügyvéd nettó jövedelme, ugyanis tevékenysége folytatásához, szakszerű eljárásához elengedhetetlenül merülnek fel jelentős mértékű költségek (jogi asszisztensek, ügyvédjelöltek mint alkalmazottak bére és járuléka, kötelező felelősségbiztosítás díja, ügyvédi kamarai tagdíj, ügyvédi iroda fenntartásának költségei, ügyvédi tevékenység végzéséhez elengedhetetlen szakmai fejlődés biztosításával járó költségként a jogtárak, szakkönyvek, továbbképzések díja).

Nem értünk egyet azzal az állásponttal, amely szerint az ügyvédi munkadíj bíróság általi indokolatlan mértékű mérséklése bírósági jogkörben való károkozást valósítana meg, ami felvethetné a károsult (pernyertes fél, illetve jogi képviselője) részéről az igényérvényesítés lehetőségét.¹¹⁵ Tekintettel arra, hogy az IM rendelet,

¹¹⁴ A kamatszabályok kapcsán az elmúlt években a jogalkotó is az inflációhoz igazította egyes normák tartalmát. Erre nézve lásd részletesen: Kiss Tibor: Változó kamatszabályok inflációs környezetben, különös tekintettel a kamatmaximumra I. *Gazdaság és Jog*, 2023/5–6., 35–40., és Kiss Tibor: Változó kamatszabályok inflációs környezetben, különös tekintettel a kamatmaximumra II. *Gazdaság és Jog*, 2023/7–8., 18–26.

¹¹⁵ Hidas: i. m., 25.

azaz jogszabály adja meg a felhatalmazást a bíróság számára az ügyvédi munkadíj mérséklésére, jogellenesség hiányában a bírói jogkörben okozott kár érvényesítéséhez szükséges alapvető feltétel hiányzik.¹¹⁶ A fentiekre figyelemmel a piaci alapon meghatározott ügyvédi munkadíj piaci szempontokra tekintettel történő mérséklése áll csak összhangban a jelenleg hatályos IM rendeletben foglaltakkal.¹¹⁷ A jelenleg Magyarországon érvényesülő ügyvédi munkadíjak tekintetében piacinak tekinthetők a 22 500–45 000 Ft-os óradíjak¹¹⁸, bonyolultabb, nemzetközi jellegű jogviták esetén azonban a 200–350 eurós ügyvédi munkadíjak is elfogadottak a jogi tanácsadói piacon.

3.3. Alkotmányjogi megközelítés

Amint arra fentebb utaltunk, az ügyvéd tevékenysége az igazságszolgáltatás rendszerétől elválaszthatatlan, ami az alkotmányos alapokon álló polgári demokráciák nélkülözhetetlen intézményrendszere. A kardinális alkotmányos problémát nem is abban látjuk, hogy az ügyvédi munkadíj bírósági eljárásban történő érvényesíthetőségére (felszámítására) vonatkozó részletszabályok IM rendeleti szinten kerültek rögzítésre, szemben az Alaptörvény azon szabályával, mely szerint az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg,¹¹⁹ amit szabályozástechnikai szempontból a jogirodalom ugyan alappal kifogásol,¹²⁰ hanem az eljárásjogi garanciális szempontok fundamentumaként meghatározott tisztességes eljáráshoz való jog sérülését tekintjük fundamentális jelentőségűnek akkor, amikor a felek privátautonómiája alapján, a szerződési szabadság elvének megfelelően megállapított és az ügyfél (megbízó) által az ügyvédnek (megbízottnak) megfizetett ügyvédi munkadíjat teljes mértékben nem ítéli meg a bíróság a pernyertes fél számára.¹²¹

Ez esetben sérülhet az Alaptörvény azon rendelkezése, amely szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el,¹²² azaz a tisztességes eljárás elve nem érvényesül akkor, ha a ténylegesen felmerülő, a perköltségnek minősülő ügyvédi munkadíj teljes egészében nem kerül megtérítésre a teljes egészében pernyertes fél részére a bíróság ilyen tartalmú döntése következtében.

Nincs összhangban az Alaptörvény szellemével egy olyan bírósági gyakorlat sem, amely a ténylegesen felmerült ügyvédi munkadíjat nem ismeri el, nem rendeli megtéríttetni a pervesztes fél által a pernyertes fél, illetve jogi képviselője részére. Az Alaptörvény Nemzeti hitvallásról szóló azon deklarációjával áll ellentétben ez a

¹¹⁶ Ptk. 6:549. § és 1959. évi IV. törvény 349. § (3) bekezdés.

¹¹⁷ NÉMETH (2020b): i. m., 24.

¹¹⁸ <https://qjob.hu/bloh/articles/ugyved-arak>.

¹¹⁹ Magyarország Alaptörvénye I. cikk (3) bekezdés.

¹²⁰ NÉMETH (2020b): i. m., 25.

¹²¹ NÉMETH (2020b): i. m., 26.

¹²² Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikk (1) bekezdés.

bírói gyakorlat, amely szerint Magyarország azt vallja, hogy a közösség erejének és minden ember becsületének alapja a munka, az emberi szellem teljesítménye.¹²³ A bírói gyakorlat ugyanakkor az Alaptörvény tételes normáiba is ütköző módon alakult az elmúlt évtizedekben. Az Alaptörvény M) cikke (1) bekezdése szerint ugyanis „Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik”. Az Alaptörvény 28. cikke pedig az alábbi maximát fogalmazza meg: „A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.” Az alkotmányos berendezkedés alapvető intézményeként a bíróságok az Alaptörvényben rögzített elvekkel összhangban kell kifejtieniük ítélező tevékenységüket.

Nem oszttjuk ugyanakkor azt az álláspontot, hogy a piaci alapon megállapított ügyvédi munkadíj bíróság általi mérséklése az Alaptörvényben rögzített tulajdonhoz való jogot sértene, arra figyelemmel, hogy az alkotmányjogi értelemben vett tulajdon tágabb a polgári, dologi jogi értelemben vett tulajdon fogalmánál.¹²⁴ Vitatva Németh Csaba e körben elfoglalt álláspontját, nem a peres fél tulajdonjoghoz való joga,¹²⁵ hanem a szerződéses szabadság sérelme, illetve a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése merülhet fel ilyen esetben.

4. A megváltozott bírósági gyakorlat

Az előző fejezetekben bemutatott bírósági gyakorlat kapcsán pozitív fejleményként értékelhető, hogy a Kúria akceptálta mindazon aggályokat, vagy legalábbis azok jelentős részét, amelyeket fentebb kiemeltük. 2024 áprilisában ugyanis megszületett a Kúriának azon precedensképes döntése, amely nagyon szűk korlátok közé szorítja az ügyvédi megbízási szerződés alapján érvényesített, óradíjalapú elszámolás szerint felszámított ügyvédi munkadíj mérséklésének lehetőségét¹²⁶ hangsúlyozva annak kivételességét és a bíróság azzal kapcsolatos indokolásának jelentőségét.¹²⁷ A Kúria legújabb eseti döntésében egy 30 000 Ft/óra óradíjas elszámolás alapján érvényesített perköltségigényt nem tekintett eltúlzottnak, sem az óradíj mértéke mint piaci alapú óradíj vonatkozásában, sem az ügyvéd által kifejtett tevékenység tényleges időráfordítása tekintetében.

A Kúria precedensképes döntése hangsúlyozza, hogy az Üttv. 28. §-a (3) bekezdése szerint az ügyvéd jogosult és köteles minden olyan cselekmény elvégzésére, amely a rábízott ügy szabályszerű ellátásával jár.¹²⁸ Az ügyvédi megbízási díj mértéke a felek szabad megállapodásának tárgya, „amelynek konkrét mértékét a piaci viszonyok, az ügyfél részéről a teljesítőképessége, illetve az ügyvéd oldaláról az el-
látandó jogi tevékenység tartalma (például speciális szaktudás, időigényesség vagy

¹²³ Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Hitvallás.

¹²⁴ NÉMETH (2020b): i. m., 25.

¹²⁵ NÉMETH (2020b): i. m., 25.

¹²⁶ Kúria Pfv.II.20.887/2003/6. számú ítélet.

¹²⁷ LESZKOVEN László: Ügyvédi díj felszámítása a perköltségben – értve alatta, ami értendő. *Gazdaság és Jog*, 2024/5–6, 12.

¹²⁸ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [32] bekezdés.

jelentős érték) is befolyásolhatja”.¹²⁹ A Kúria kiemeli, hogy a perbeli képviselőnél általános az óradíjon alapuló elszámolás, figyelemmel arra, hogy a bírósági eljárás időtartama és ezzel összefüggésben az ügyvédi képviselővel kapcsolatos tevékenység általában előre nem vagy nehezen kalkulálható, az óradíjon alapuló elszámolás ugyanakkor lehetőséget ad arra, hogy az ügyvédnek az ügygel kapcsolatos tevékenysége a fél számára átlátható és abból következő legyen, az ügyvéd részéről pedig az elszámolás az ügyre fordított idő alapján egyértelműen levezethető.¹³⁰

A Kúria hangsúlyozza, hogy a felek közötti szabad megállapodás korlátjaként érvényesül a kikötött ügyvédi munkadíj bíróság általi kivételes esetben történő mérséklésének lehetősége, ha a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenység és a munkadíj között aránytalanság áll fenn. *„Ebből következően az arányos munkadíj méltányosságból való mérséklésére nincs jogszabályi lehetőség.”*¹³¹ *„A szerződésben megállapodott munkadíj bíróság általi mérséklése (...) kivételes és ebből adódóan szűken értelmezendő. Az óradíj mértékére legfeljebb akkor terjedhet ki, ha az a piaci viszonyokkal és a józan ésszel (Alaptörvény 28. Cikk) nyilvánvalóan ellentétes, kirívóan eltúlzott mértékű.”*¹³²

Egyértelművé tette a legfőbb bírói fórum, hogy a perbeli jogi képviselői tevékenység vizsgálata tényeken és egyéb körülményeken alapulhat és a kifejtett ügyvédi tevékenység eljárásjogi szempontú értékelését jelenti, amely vizsgálat objektív szempontja, hogy *„az ügyvéd tényleges perbeli tevékenysége a megbízási szerződésben általa vállalt kötelezettségnek megfelel: a tárgyalásokon részt vett, a pervitelhez szükséges periratokat elkészítette, határidőket betartotta, azaz ügyfele jogi képviselőt az eljárási jognak megfelelően ellátta. (...) Amennyiben az ügyvéd ezt a feladatát maradéktalanul ellátta (...) az objektív kritériumoknak megfelelt.”*¹³³ Azt hangsúlyozza a Kúria, hogy a bíróságnak a perköltség mérséklése körében végzett aránytalansági vizsgálata az ügyvéd munkájának tartalmi megítélésére nem terjedhet ki. A tényleges tevékenység arányossága szempontjából nem vizsgálható, hogy az ügyvéd beadványai milyen terjedelműek (ez ugyanis a beadványok oldalszámához kötné a költségigényt), és nem értékelhető a munkája tartalmi minősége. Nem mérséklési szempont az ügyvéd munkájának minősítése (mivel ez azt jelentené, hogy a fél ugyan pernyertes lett, de a bíróság szerint jogi képviselője jogi tevékenysége mégsem volt megfelelő).¹³⁴

Az aránytalanság vizsgálatánál nem releváns a bíróság arra vonatkozó véleménye, hogy az milyen arányban áll egy átlagos havi munkabérrel, ugyanis a munkabér nem az ügyvéd nettó jövedelme, hanem abból finanszírozza a tevékenysége végzéséhez szükséges és indokolt összes kiadását (például kamarai díj, biztosítás, irodabérlet, rezsiköltség, alkalmazotti munkabér, eszközök vásárlása és pótlása).¹³⁵ Kifejezetten előre mutató a Kúriának azon megállapítása, amely szerint az ügyvédi

¹²⁹ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [33] bekezdés.

¹³⁰ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [34] bekezdés.

¹³¹ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [41] bekezdés.

¹³² Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [42] bekezdés.

¹³³ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [43]–[44] bekezdés.

¹³⁴ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [45] bekezdés.

¹³⁵ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [46] bekezdés.

költségnek részét képezi az ügyfélkapcsolati időtartam is és az óradíjon alapuló elszámolás szerinti munkadíj arányosságának vizsgálata, ezért nem szűkíthető le a bíróságon töltött időtartamra, vagy *„nem jelentheti azt, hogy a bíróság véleménye szerint egy perirat elkészítése mennyi időt vesz igénybe (milyen gyorsan írható meg), mivel az tartalmazza a felkészülést, az ügyféllel folytatott – általában többszöri – egyeztetést, kommunikációt”*.¹³⁶ A Kúria döntését értékelve megállapíthatjuk, hogy ez a határozat nemcsak az ügyvédtársadalom által részesült azonnal kedvező fogadtatásban, hanem egyúttal tekintettel van a peres eljárásban igényt érvényesítő felek jogos igényeire, összhangban a polgári perrendtartás és a 32/2033. (VIII. 22.) IM rendelet rendelkezéseivel, és nem hagyja figyelmen kívül a piacgazdaság alapvető szempontjait, törvényszerűségeit. Ez a bíróságokra kötelező tartalmú döntés nagymértékben hozzá tud járulni az igazságszolgáltatásba vetett bizalom növeléséhez, erősíti az ügyfél-ügyvéd közötti bizalmi viszonyt, képes meggátolni az alaptalan pereskedéseket, és ezáltal elősegítheti azt, hogy a felperesek az őket ért tényleges jogsérelmek miatt érvényesítsenek csak igényt, az alperesek pedig komoly megfontolás tárgyává tegyék azt, hogy általuk is vélelmezetten nagy valószínűséggel pervesztességgel záruló eljárásba bonyolódjanak, hiszen végül – pervesztességük esetén – jelentős mértékű, piaci viszonyokat tükröző ügyvédi munkadíjat kell fizetniük a pernyertes fél részére.

A Kúria hivatkozott döntése ugyanakkor továbbra is nyitva hagyja a mérlegelést az eljáró bíróságok részére az ügyvédi munkadíj mérséklése tekintetében, ezt azonban ténylegesen szűk korlátok közé szorítja, olyan ismérveket megjelölve, amelyek objektív szempontok, és nem az ügyvédi munka tartalmát értékelve érvényesülő eljárásjogi tényezők vizsgálatát jelenti. Az elemzett döntés gyakorlati alkalmazása továbbra sem fogja azt jelenteni, hogy a pervesztes fél válik a pernyertes fél és az ő jogi képviselője között létrejött ügyvédi megbízási szerződés díjfizetésre köteles alanyává, hiszen a pervesztes fél nem az ügyvédi megbízási szerződés szerinti díjat fizeti, ugyanis az ügyvédi munkadíj fizetésére vonatkozó kötelezettség a bírósági határozat kötelemfakasztó erejéből következik.¹³⁷ Fokozott a bíróság felelőssége abban, hogy a pernyertes fél jogi képviselőjének a perben kifejtett tevékenységével arányban álló ügyvédi munkadíj megfizetésére kötelezze a pervesztes felet,¹³⁸ hiszen a pervesztes fél perköltségben való marasztalása *„végsőleg annak a vagyoni hátránynak a megtérülését célozza, amelyet a pernyertes fél kárként elszenvedett vagy vélhetően elszenvedne amiatt, hogy ő perre kényszerült: perelni volt kénytelen vagy alaptalanul perelték”*.¹³⁹ A bíróság védelmi funkciója abban áll e vonatkozásban, hogy gátat szabjon az ügyvédi megbízási szerződésekben kikötött, a jóhiszeműség és tisztesség alapelveibe ütköző ügyvédi munkadíj pervesztes félre történő automatikus áthárításának.¹⁴⁰ Fontos, hogy a bíróságok a kúriai döntés tényleges tartalmával is azonosulni tudjanak, az abban foglalt szempontok mechanikus alkalmazása mellett, eleget téve részletes indokolási kötelezettségüknek.

¹³⁶ Kúria, II.Pfv.20.887/2023/6. számú ítélet [47] bekezdés.

¹³⁷ LESZKOVEN: i. m., 13.

¹³⁸ LESZKOVEN: i. m., 14.

¹³⁹ LESZKOVEN: i. m., 14.

¹⁴⁰ LESZKOVEN: i. m., 16.

Említést kell tennünk végül az elemzett döntés első következményeiről. E sorok szerzője az ügyvédi praxisában azt tapasztalta az elmúlt néhány hónapban, hogy kevés kivételtől eltekintve a törvényszéki elsőfokú bírósági gyakorlat országosan egységesen követi a kúriai iránymutatásokat. Másik következménye a precedensképes kúriai döntésnek, hogy az Igazságügyi Minisztérium elkészítette a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi és kamarai jogtanácsosi költségről szóló rendelet tervezetét,¹⁴¹ amit társadalmi vitára is bocsátott.¹⁴² Az új szabályozás, ami felváltani hivatott a jelenlegi miniszeri rendeletet, nem változtatna a jelenlegi megközelítésen, legalábbis ami az ügyvéd és az ügyfele közötti ügyvédi megbízási szerződésben kikötött munkadíj érvényesíthetőségét és a pertárgy értéke alapján sávosan számított munkadíj összegének érvényesíthetőségét illeti.¹⁴³

A kúriai döntés hatása érezhető ugyanakkor azokon a szabályokon, melyek szerint (i) amennyiben a pertárgy értéke nem állapítható meg, a minden megkezdett tárgyalási óránként és a tárgyaláson kívül végzett igazolt tevékenységért óránként felszámított munkadíjként megállapítható, a központi költségvetésről szóló törvényben megállapított kirendelt ügyvédi óradíj mértéke nem lehet kevesebb az ügyvédi óradíj kétszeresénél;¹⁴⁴

(ii) az ügyvéd és az ügyfele között létrejött ügyvédi megbízási szerződés alapján megállapítandó munkadíj összegét 50%-nál nagyobb mértékben nem mérsékelheti a bíróság, kivéve, ha az kirívóan eltúlzott;¹⁴⁵ a pertárgy értéke alapján megállapításra kerülő munkadíj mérséklésére is csak korlátozottan lenne lehetősége a bíróságnak, ugyanis a 10 millió forintot meg nem haladó pertárgyérték esetén a pertárgyérték 5%-ában megállapítható munkadíj egyáltalán nem lenne mérsékelhető, a 10 millió Ft feletti, de 100 millió Ft-ot meg nem haladó pertárgyérték alapján meghatározott munkadíj összege a mérséklés során nem lehet kevesebb a rendelet alapján megállapítható munkadíj felénél, azzal, hogy ebben az esetben sem lehet kevesebb a 10 millió forintot meg nem haladó pertárgyérték alapján megállapítandó legmagasabb munkadíjnál, a 100 millió Ft-ot meghaladó pertárgyérték esetén megállapítandó munkadíj összege a mérséklés során nem lehet kevesebb a rendelet alapján megállapítható munkadíj felénél, azzal, hogy ebben az esetben sem lehet kevesebb a 10 millió Ft feletti, de 100 millió Ft-ot meg nem haladó pertárgyérték alapján megállapítandó legmagasabb munkadíjnál.¹⁴⁶

(iii) A tervezet részletes indokolási kötelezettséget ró a bíróságra mind a felszámított munkadíj mérséklése, mind a pertárgyérték alapján a rendelet szerint felszámított munkadíj rendeletben rögzítettől magasabb összegben való megállapítása körében, kimondva, hogy a döntés részletes indokolása azt jelenti, hogy a bíróság

¹⁴¹ A tervezethez fűzött előterjesztői indokolás nem utal a Kúria Pfv.II.20.887/2023/6. számú ítéletére.

¹⁴² <https://kormany.hu/dokumentumtar/a-birosagi-eljarasban-megallapithato-ugyvedi-es-kamarai-jogtanacsosi-koltsegről>.

¹⁴³ A bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi és kamarai jogtanácsosi költségről szóló IM rendelet tervezet 2. és 3. §.

¹⁴⁴ A bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi és kamarai jogtanácsosi költségről szóló IM rendelet tervezet (a továbbiakban: IM rendelet tervezet) 3. § (2) bekezdés.

¹⁴⁵ IM rendelet tervezet 4. § (2) bekezdés.

¹⁴⁶ IM rendelet tervezet 4. § (3) bekezdés.

tartalmi elemzéssel részletesen alátámassza, hogy a felszámított munkadíj – figyelemmel az ügyvédi tevékenységgel járó felelősségre, a munkadíjban érvényesített általános költségekre, valamint az elvégzett munka terjedelmére és egyediségére – mely körülmények alapján nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel.¹⁴⁷ Az üdvözlendő új szabályok alkalmazása azzal a következménnyel fog járni, hogy növekszik a bírósági döntések meggyőző ereje az ügyvédi munkadíj mértékének megállapítása, különösen a mérséklése körében. Ezáltal kiküszöbölhetővé válik a judikatúra e körben jelenleg erősen érezhető hiátusa.

5. Összegzés

A fentiekben áttekintettük a bírósági peres eljárás kapcsán azokat a gyakorlatban megjelenő vitás helyzeteket, amelyek során ténylegesen kifejtett ügyvédi tevékenység ellenére a bíróságok az ügyvédi tevékenység ellenértékét vagy egyáltalán nem, vagy csak indokolatlanul alacsonyabb mértékben ismerik el, minden esetben az irányadó hatályos jogszabályi rendelkezésekre hivatkozással. Az irányadó jogszabályi rendelkezések viszonylag széles körű mérlegelési jogkört biztosítanak a bíróságok számára arra vonatkozóan, hogy milyen mértékben állapíthatnak meg ügyvédi munkadíjat. Sem az eljárási törvény (Pp.), sem az IM rendelet nem teszi lehetővé azt, hogy az ügyvédi munkadíj a ténylegesen kifejtett tevékenység kapcsán egyáltalán ne kerüljön honorálásra. A Kúria 2024. tavaszi, a polgári peres eljárásokra irányadó precedensképes döntését megelőző bírósági jogértelmezést alapvetően tévesnek, contra legem jellegűnek tekinthetjük.

A nem megfelelő jogalkalmazás esetén alapvetően két út kínálkozik a problémák megoldására: vagy a jogalkotói beavatkozás, újraszabályozás, vagy a fennálló szabályozás változatlanul hagyása mellett a bírói gyakorlat megváltozása.¹⁴⁸ A polgári peres eljárásokban érvényesíthető ügyvédi munkadíj kapcsán jogszabályi változás nélkül következett be fordulat 2024 áprilisában a kúriai gyakorlatban, amely mint precedensképes eseti döntés alapján minden bizonnyal általánossá fog válni az a gyakorlat, amely a peres fél jogi képviselőt ellátó ügyvéd munkadíjának bíróság általi megállapítása során egyrészt a valós, piaci értékviszonyokat fogadja el, másrészt szűk körben, objektív szempontok alapján teszi csak lehetővé az ügyvédi időráfordítás alapján felszámított ügyvédi munkadíj mérséklését, ezáltal észszerű korlátok közé szorítva a bíróság mérlegelési lehetőségét. A mérlegeléssel történő ügyvédi munkadíj mérséklése kapcsán ugyanakkor kiemelten fontos szerepe van a valós, a mérlegelési szempontokat felsorakoztató részletes indokolásnak, mellőzve az általános, tényleges tartalom nélküli hivatkozásokat.

Hisszük, hogy a jelen írásban felvetett problémák megnyugtató módon történő rendezése megtörtént, további jogalkotói beavatkozásra nincs szükség mindaddig, amíg az új kúriai gyakorlat következetesen érvényesülni fog a gyakorlatban. A jogalkotó mégis szükségét érezte annak, hogy a hatályos miniszteri rendeletet felváltó

¹⁴⁷ IM rendelet tervezet 4. § (1) és (4) bekezdés.

¹⁴⁸ NÉMETH (2020b): i. m., 28.

új normaanyag tervezetét elkészítse és társadalmi vitára bocsássa. A tervezeten a kúriai döntés hatásai érezhetőek, ugyanis szűkebb mozgásteret ad a bíróságok számára a felszámított ügyvédi munkadíj mérséklésére, valamint részletesebb, több körülményre kiterő indokolási kötelezettséget támaszt a bíróságok számára. Az új kúriai döntést követő és azt tendenciózusan alkalmazó egységes, kiszámítható, minden fél érdekére tekintettel lévő bírói gyakorlat az igazságszolgáltatás kiegyensúlyozott működése révén hozzájárulhat nemcsak az ügyvédi hivatás társadalmi megbecsültségének növeléséhez,¹⁴⁹ de az igazságszolgáltatásba vetett bizalom erősödéséhez is. Ezen célok érdekében jogalkotónak és jogalkalmazónak folyamatosan együtt kell működnie, alkalmazkodva a folyamatos változásokhoz, nem szem elől tévesztve a piaccgazdaságból adódó determinációkat és a jogállamiság alapvető követelményét.

¹⁴⁹ NÉMETH (2020b): i. m., 28.